

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

PLINTA NAUJAS „TIKĖJIMAS“ – TIKIMA DUOMENŲ GALIA – Petras Maksimavičius	3
SUSITAIKYMO LENTA SEINUOSE – „Aušros“ inf.	6
PUNSKO VALSČIAUS GYVENTOJŲ RAŠTAS LENKIJOS GELEŽINKELIAMS	7

ŽMONĖS

TIKĖJIMAS, ARBA KUNIGO MARIAUS TALUČIO GYVENIMO PRASMĖ – Božena Bobinienė	8
--	---

KULTŪROS BARUOSE

RUGIAPJŪTĖ RUMŠIŠKĖSE – Nastutė Sidarienė	12
XXVIII KLOJIMO TEATRŲ FESTIVALIO AIDAI – Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė	14
ŽOLINĖS VAINIKAI	17
ŽOLINĖS ATLAIDAI	20

SPORTAS

VASAROS SPORTO VARŽYBOS – Vida Jolanta Stankevičienė	21
---	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

1919 M. RUGPJŪČIO 4 D. SEINŲ MIESTO IR APSKRITIES ATSTOVŲ PAREIŠKIMAS	22
1919 M. RUGPJŪČIO MĖN. SEINŲ SUKILIMAS AR UŽPUOLIMAS? – Gintaras Lučinskas	23

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

VYSKUPĄ PAULIŲ BALTAKĮ PRISIMINUS – Vytautas Pečiulis	29
JURGĮ ČERNELĮ PRISIMINUS – Jurgita Stankauskaitė	31

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

SKELBIMAI

Viršeliuose:

Punsko dienos – Žolinė 2019 (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)
Prie Antano Barausko paminklo (Arnoldo Vaznelio nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. / faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistas, korektorius Kazys Linka
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2019-08-28.

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata

Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti
tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.
ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p.
adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti
„RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693
70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7–17 val.).
Skambučio kaina pagal operatoriaus tarifus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir tele-
vizijos rėmimo fondas
(7000 eurų parama).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Rugpjūčio pabaiga – irgi įdomus metas. Nors jis itin sunkus mokiniams ir mokytojams – po atostogų neveiklos būtina vėl imtis atsakingo ir nuoseklaus darbo, kaip bebūtų, sukelti stresą. Liūdesį dėl besibaigiančios vasaros dar sustiprina išskrendantys gandrai ir tuštuma šviečiantys jų lizdai.

Praėjusį savaitgalį minėjome svarbias datas lietuvių tautai (deja, ne visos jos džiuginančios): Baltijos kelio 30–metį. 1939 m. rugpjūčio 23–oji – Ribentropo–Molotovo paktą ir slaptųjų protokolų pasirašymo diena, vadinama Juodojo kaspino diena. Beje, prieš 40 metų, t. y. 1979 m. rugpjūčio 23 d. pasirašytas vadinamasis 45 pabaltijiečių memorandumas. Lietuvos laisvės lygos iniciatyva parengtas dokumentas, kuriuo reikalaujama pasmerkti Molotovo–Ribentropo paktą, likviduoti jo pasekmes ir išvesti iš Baltijos šalių okupacinę kariuomenę. Šį dokumentą pasirašė 45 neeilinė drąsa ir ryžtu pasižymėję žmonės.

Seinuose šį savaitgalį buvo minima kita data – lenkų visuomenė šventė pergalę 1919 m. lenkų ir lietuvių konflikte, t. y. Seinų prijungimą prie Lenkijos, kuris lenkų istoriografijoje iki šiol vadinamas Seinų sukilimu. Beje, buvo iniciatyvų šį minėjimą padaryti kitoki – pasiekti lūžį lenkų ir lietuvių santykiuose, tai turėjo būti susitaikymo ir aukų pagerbimo šventė. Minėjimo organizacinio komiteto darbuose iš pradžių dalyvavo ir lietuvių atstovai, tačiau paaiškėjus, kad vis dėlto lenkų visuomenė dar nėra iki galo pasiruošusi tokiam žingsniui, o minėjimo pagrindinis akcentas bus pergalės prieš lietuvių šventimas, lietuvių atstovai pasitraukė iš komiteto ir nusprendė dalyvauti tik atidengiant lentą su užrašu „Susitaikymas – tai pasirinkimas“.

Apie 1919 metų konfliktą skaitykite Gintaro Lučinsko straipsnį.

Plinta naujas „tikėjimas“ – tikima duomenų galia

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Tęsinys.

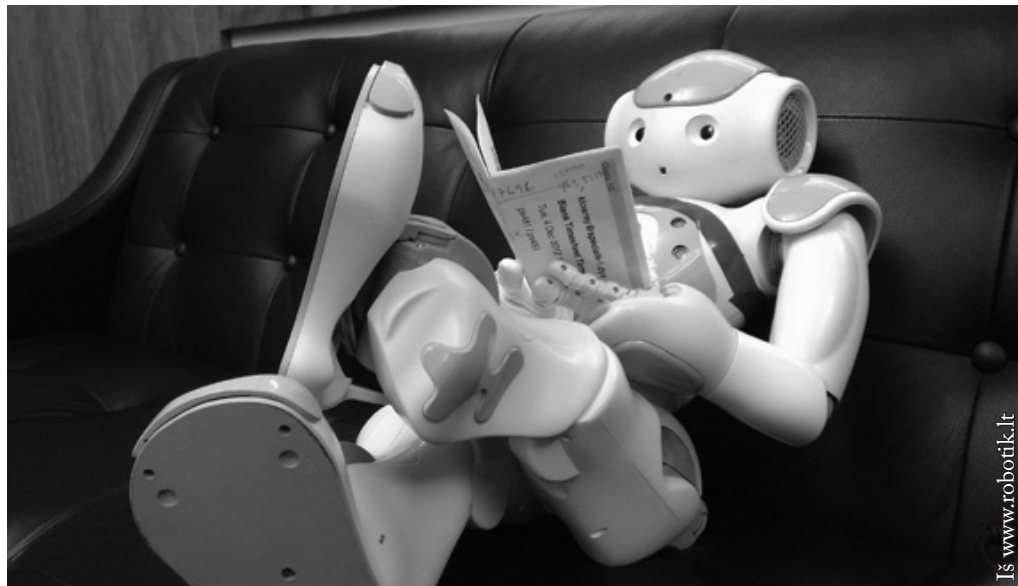
Pradžia „Aušros“ š. m. 14 nr.

Praeityje „Aušroje“ straipsnį baigiau teiginiu, kad šiais laikais beveik kiekvienas mūsų žingsnis yra stebimas ir analizuojamas. Tai gali būti daroma dėl įvairių priežasčių. Vieniems rūpi parduoti mums prekę, kitiems, pavyzdžiui, pelnyti mūsų palankumą rinkimų metu, dar kitiems gali rūpėti mūsų tautinės pažiūros arba tai, su kuo bendraujame, ir pan. Vieniems galime būti įdomūs kaip visuomenės dalis, kitiems – kaip individai. Priežasčių gali būti daug. Prieš mėnesį socialiniame tinkle, kuriame itin retai lankausi, savo pažįstamą pasveikinau su gimtadieniu. Parašiau, kad vakare užsuksiu į svečius ir pabendrausime. Jis parašė – „gerai, lauksiu“. Bet tuo pat metu telefono ekrane įsijungė google programėlė, kuri automatiškai įjungė žemėlapi. Jis rodė, jog tasai pažįstamas šiuo metu smagiai atostogauja už 2000 km nuo Seinų. Švęsti gimtadienio neteko. Tačiau daugybė kitų žmonių taip pat matė jo buvimo vietą, kad namai porą savaitių palikti tušti ir daugelį kitų dalykų!

KAIP PASIKEITĖ „KUNIGAİKŠČIŲ“ PASAULĖŽIŪRA?

Sparčiai besivystančio pasaulio nepakeisime. Turime prisitaikyti, bet drauge matyti vykstančius pokyčius. Neseniai mano pažįstamas, žinodamas, kad prieš daugelį metų studijavau istoriją, paklausė, kaip praeityje

atrodė žmonių drabužiai? Kiek drabužių per savo gyvenimą sudėvėdavo, tarkime, XVIII a. Dusnyčios ar Klevų gyventojas? Sunku atsakyti kiek, tačiau akivaizdu, kad anais laikais labai skyrėsi požiūris į drabužius. Matyt, vyresni žmonės pritaro man, kad senesniais laikais kaime drabužiai buvo skirstomi į darbo ir šventinius. Toks požiūris vyravo ilgus šimtmečius. Niekas neausdavo drabužių naujiesiems metams pasitikti, sportuoti, plaukioti, žvejoti ar piemenauti. Šių drabužių rūšis sugalvojo tie, kuriems rūpi kuo daugiau jų parduoti. Teisingai pastebėsite, kad pasikeitė laikai ir keičiasi žmonių gyvenimo būdas, todėl ir reikalingos įvairios drabužių rūšys. Tai tiesa. Nesakau, kad su lininėmis kelnėmis būtų patogų žaisti krepšinį, tačiau noriu atkreipti dėmesį į tai, kaip mus veikia išmanioji reklama. Tai, ką matome televizorių ar kompiuterių ekranuose arba net Seinų turguje, skatina mus pirkti. Ar mes sportuosime ar piemenausime tuos drabužius vilkėdami, pardavėjams visai nerūpi. Kai drabužiai jau nebetelpa spintoje, jie siūlo mums nusipirkti spalvingą liemenę šuniui ar katinui aprengti! Ar tikrai net taip labai laikai pasikeitė, kad katinai savaitgaliais turėtų megztinius dėvėti? Mano pažįstamas klausinėjo toliau. O kaip atrodė anais laikais maistas? Kaip žmonės maitinosi? Sudėtinga vienareikšmiškai į šį klausimą atsakyti, tačiau kaip ir drabužių atveju galima pastebėti šių ir anų laikų pasaulėžiūros skirtumus. Viduramžiais kunigaikščiai tikrai gerai maitindavosi, keldavo puotas, gerdavo midų ir

vyną, kviesdavo į pokylius kilmingus kaimynus ir giminaičius. Vargdieniai valgydavo paprastą maistą, kartais badaudavo. Ar retkarčiais jiems nekildavo noras paragauti keptos elnienos? Nežinau. Man atrodo, kad jie gyveno savo pasaulyje, buvo laimingi ir kitokio neišivaizdavo. O ar kada nors pagalvojote, kaip visa tai atrodo šiandien? Šių laikų tikrieji „kunigaikščiai“ kartais net neturi laiko taip skaniai kaip mes pavalyti. Jie labai sunkiai dirba, taupo, investuoja, gamina. Visa tai tam, kad šių laikų „vargdieniai“ galėtų vis daugiau ir daugiau „valgyti“, pirktų, džiaugtųsi nūdienu, jeigu prireikia – imtų paskolas. Taigi mano galva, per šimtmečius labai pasikeitė požiūris į drabužius ir maistą.

DARBININKUS FABRIKUOSE KEIČIA ROBOTAI, KURIŲ GYDYTI NEREIKĖS.

Sakysite, kad eilinį kartą pernelyg labai sureikšminu naująsias technologijas ir ieškau grėsmių ten, kur jų nėra, kad toks jau yra šiuolaikinis pasaulis, turime išmokti ir priprasti jame gyventi. Tikrai taip. Sugrįžti į praeitį negalime ir, matyt, nė vienas nenorėtumėm. Liberalizmo epocha įsuko vartotojišką gyvenimo būdą, bet drauge nuslopino žmonių

dvasinį gyvenimą, išmokė naudotis plastikinėse banko kortelėse esančiais nematomais pinigais, pripratino skolintis. Tačiau pirmą kartą istorijoje įvairių gėrybių ir maisto pagaminama daugiau nei reikia. Tiems, kas tas gerybes valdo, galvos skausmą kelia klausimas – ne ar jų pakaks, bet ar viską ir kokia kaina pavyks

Liberalizmo epocha įsuko vartotojišką gyvenimo būdą, bet drauge nuslopino žmonių dvasinį gyvenimą, išmokė naudotis plastikinėse banko kortelėse esančiais nematomais pinigais, pripratino skolintis. Tačiau pirmą kartą istorijoje įvairių gėrybių ir maisto pagaminama daugiau nei reikia.

parduoti. Geroji šios pasaulėžiūros pusė ta, kad ilgus metus išvengėme didelių karų. Jie tiesiog nenaudingi tiems, kurie dalija paskolas, platina vertybinius popierius, daug parduoda, investuoja...

Grįžkime dar prie medicinos, nes čia artimiausiu metu gali įvykti daug pokyčių. Šiuolaikinis pasaulis ir požiūris į mediciną labai skiriasi nuo to, koks buvo prieš 100 metų. Nekalbu apie pažangą medicinoje, atradimus, kurie išgelbėjo milijonus gyvybių, bet

apie patį požiūrį į mediciną. Kai šiais reikalais pradėjo rūpintis valstybė, tas požiūris labai pasikeitė. Kodėl prasidėjus pramonės revoliucijai labiau susirūpinta žmonių sveikatingumo palaikymu? Dėl paprastos priežasties – trūko darbo jėgos. Gamykloms ir anglies kasykloms reikėjo vis daugiau sveikų, stiprių darbininkų, o to meto gausioms armijoms – stiprių, atletišκών karių. Todėl ieškota būdų, kaip išvengti epidemijų arba su jomis veiksmingai kovoti. Šiandien padėtis kita. Darbininkus fabrikuose keičia robotai, o armijai labiau apsimoka turėti 100 išmaniųjų raketų nei 10.000

atletišκών karių. Medicina tobulėja, tačiau ar pastabėjote, kuria linkme tie pokyčiai vyksta. Keičiasi požiūris į žmonių gydymą. Kaip niekada anksčiau didelės pastangos ir finansiniai ištekliai skiriami ne tam, kad spręstų visos žmonijos sveikatingumo reikalus, bet tam, kad tobulintų sveikus kūnus, kad jie būtų gražesni, jaunesni, atsparesni...

Bėda ta, kad ne visi šiomis biotechnologijomis gali ir ateityje galės pasinaudoti. Atskirtis visuomenėje didės.

Vieną „Aušros“ straipsnį baigiau teiginiu, kad netrukus darbininkus fabrikuose ir daugelyje kitų įstaigų pakeis robotai. Tai neiš-

vengiamas procesas, kuris jau sparčiai vyksta. Kokios bus šios revoliucijos pasekmės? Kol kas vienareikšmio atsakymo nėra. Kaip visada gyvenime būna, bus teigiamų ir neigiamų dalykų. Kai robotai iš žmonių „atims“ darbo vietas, nemažai žmonių atsids „gatvėje“. Darbą ras tik tie, kurie turės prižiūrėti robotų darbą, juos atitinkamai programuoti, esant reikalui kaip automobilyje „tepalus pakeisti“. Tačiau robotams nereikės užtikrinti brangiai kainuojančios medicininės

priežiūros bei skirti senatvės pensiją. Jie galės dirbti be laisvadienių ir 24 valandas per parą. Tačiau nereikia iš anksto džiaugtis. Jeigu taip ir įvyks, nereikia, jog gyvensime ilgai ir laimingai. Kils kitų, šiandien dar sunkiai įsivaizduojamų problemų.

DIDŽIAUSIAS TURTAS ŽMONIŲ GALVOSE.

Neseniai girdėjau gerą praeities ir dabarties palyginimą. Vakariniėje JAV dalyje, šiaurės Kalifornijoje, yra vadinamasis Silicio slėnis (angl. Silicon Valley), kuriame šiuo metu veikia tūkstančiai naujųjų technologijų įmonių, pvz., „Facebook“, „Apple“, „Netflix“, „Tesla“ ir kt. Anksčiau šiame slėnyje darbavosi ūkininkai. Palankus klimatas leido auginti apelsinus ir grožėtis nuostabia gamta. Žemės gelmėse buvo daug naudingų iškasenų, buvo kasamas auksas. Taigi anksčiau dėl minėtų priežasčių ši teritorija galėjo būtų potencialus svetimų valstybių taikynys. Negi šiandien taip nėra? Juk čia įsikūrusios rinktinės amerikiečių naujųjų technologijų kompanijos. Šiandien taip nėra. Laikai pasikeitė. Šiandien didžiausias turtas ne žemės gelmėse ar žemdirbių aruoduose, bet žmonių smegenyse. Taigi vaizdžiai sakant, kol agresyviai nusiteikusios valstybės tankai ir kareiviai pasieks Silicio slėnį, jo didžiausias turtas, t. y. IT inžinieriai, Stanfordo universiteto mokslininkai saugiai sėdės išnuomotuose lėktuvuose ir skris atostogauti. Be jų Silicio slėnis neturi jokios vertės.

Šią taisyklę supranta valstybės, kurios neturi didelių gamtinių turčių. Prieš gerą dešimtmetį, o gal ir anksčiau apie tai pradėta diskutuoti taip pat Lietuvoje. Kelias to link nėra paprastas. Reikia stiprinti mokymo bazę, universitetus, pritraukti investicijas, „susigrąžinti“ į Lietuvą tuos, kurie jau dirba garsiosiose pasaulio kompanijose. Gal net reikėtų bandyti greičiau keisti žmonių mąstymo

būdą. Tarkime, drąsiau ir intensyviau žmonėms Lietuvoje ir užsienyje pasakoti, kad Lietuva garsėja ne tik pasaulinio lygio krepšiniu, bet taip pat jau kuria galingiausius pasaulyje lazerius ar kompiuterines programas NATO karinei pramonei.

Kita vertus, šalyje negali gyventi ir jos žmonių gerovę kurti vien inžinieriai. Reikalingi taip pat ir tie, kurie rūpinasi žmonių dvasiniu gyvenimu – rašytojai, istorikai, kultūrininkai... Amerikiečių „Apple“ vienas kūrėjų S. Jobsas buvo puikus inžinierius ir išradėjas, tačiau, kol sukūrė dailiai atrodančius kompiuterinius šriftus, kuriuos mes šiandien naudojame rašydami straipsnius, kelerius metus

Reikia stiprinti mokymo bazę, universitetus, pritraukti investicijas, „susigrąžinti“ į Lietuvą tuos, kurie jau dirba garsiosiose pasaulio kompanijose. Gal net reikėtų bandyti greičiau keisti žmonių mąstymo būdą. Tarkime, drąsiau ir intensyviau žmonėms Lietuvoje ir užsienyje pasakoti, kad Lietuva garsėja ne tik pasaulinio lygio krepšiniu, bet taip pat jau kuria galingiausius pasaulyje lazerius ar kompiuterines programas NATO karinei pramonei.

studijavo dailę, filosofiją ir kitus humanitarinius dalykus. Taigi nėra paprasto atsakymo, ką daryti, kad susikurtų žinių visuomenė, kad būtų kuo daugiau investuojama į mokymą ir mokymąsi.

AR TIKĖJIMAS DUOMENŲ GALIA PASITEISINS?

Dar neseniai buvo manoma, kad duomenys yra tik pirmas mokymosi grandies etapas. Buvo manoma, kad žmonės iš duomenų sukurs informaciją, o iš informacijos žinias, ir

pabaigoje – įgaus išminties. Viskas atrodė logiška iki tol, kol pradėjome gauti tiek informacijos ir duomenų, kurių jau nebeįmanoma apdoroti. Tiesiog jų per daug, kad žmogaus protas galėtų juos apibendrinti ir paversti informacija. Reikėjo sukurti kompiuterius ir atitinkamas programas, kurios susidorotų su šia problema. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad nebegalima jau pasitikėti žmogaus gebėjimais analizuoti, o reikia tai patikėti algoritmams, kurie bet kokią informaciją gali geriau ir greičiau išanalizuoti bei pateikti teisingus atsakymus. Šiandien daugelio mokslininkų dėmesys nukreiptas į dirbtinį intelektą. Tai žmogaus sukurtos sistemos gebėjimas teisingai interpretuoti duomenis, mokytis iš jų ir panaudoti tokias žinias, kad būtų įgyvendinti keliami tikslai. Dirbtinio intelekto tam tikri elementai jau skverbiasi į mūsų gyvenimą. Jus aptinkame bankuose, sveikatos apsaugos sistemoje, vertybinių popierių biržose, navigacijos įrenginiuose ir pan. Dirbtinio intelekto tyrimai remiasi psichologijos ir neurologijos, matematikos ir logi-

kos, filosofijos ir lingvistikos mokslų duomenimis. Daugelis mokslininkų mano, kad dirbtinis intelektas – tai nepaprastas įrankis, padėsiantis pagreitinti mokslinius tyrimus. Kita vertus, nuo to kaip visuomenė nuspręs jį panaudoti, priklausys, ar rezultatai bus geri ar blogi. Ar pavyks nustatyti ribas ir susitarti, kad bet koku atveju šių ribų peržengti negalima. Nuo to gali priklausyti kaip ilgai, tradicines vertybes ir etikos normas praradusi, pati žmonija išliks. Ar laikui bėgant, kai dirbtinis intelektas pradės programuoti pats save, žmonės bus jam dar reikalingi?

kos, filosofijos ir lingvistikos mokslų duomenimis. Daugelis mokslininkų mano, kad dirbtinis intelektas – tai nepaprastas įrankis, padėsiantis pagreitinti mokslinius tyrimus. Kita vertus, nuo to kaip visuomenė nuspręs jį panaudoti, priklausys, ar rezultatai bus geri ar blogi. Ar pavyks nustatyti ribas ir susitarti, kad bet koku atveju šių ribų peržengti negalima. Nuo to gali priklausyti kaip ilgai, tradicines vertybes ir etikos normas praradusi, pati žmonija išliks. Ar laikui bėgant, kai dirbtinis intelektas pradės programuoti pats save, žmonės bus jam dar reikalingi?

Susitaikymo lenta Seinuose

„AUŠROS“ INF.

„Susitaikymo lenta atidengta, bet susitaikymo nebuvo“, rašė sejny.info po rugpjūčio 24 d. Seinuose surengto lenkų vadinamo Seinų sukilimo šimtmečio minėjimo. Apibūdinta, sakyčiau, labai taikliai. Tiesa, visą lenkų ir lietuvių kovų minėjimą buvo planuota surengti susitaikymo dvasia, tačiau išėjo kaip visados – lenkai atšventė pergalę prieš lietuvius, o iš susitaikymo liko tik dvikalbė granitinė lenta su įrašu „Susitaikymas – tai pasirinkimas“. Interpretacijoms erdvės pakankamai. Viena jų gali būti ir ta, kad kol kas nepasirinkta...

Atidengiant šią lentą dalyvavo Lenkijos prezidento Andžejaus Dudos (Andrzej Duda) kanceliarijos ministras Wojciechas Koliarskis (Wojciech Kolarski). Lenta įmūryta grindinyje, kitapus gatvės, priešais Seinų baziliką ir vysk. Antano Baranausko paminklą. Anot Seinų miesto burmistro Arkadijušo Novalskio

Prie Lietuvos savanorių kapų Seinuose

(Arkadiusz Nowalski), susitaikymas – tai ne žodžiai, o darbai, dar turime kartu atrasti mūsų susitaikymo simbolių ir užpildyti juo lentoje paliktą tuščią erdvę. Lenkijos lietuvių bendruomenės pirmininkė teigė, kad

kiekvienas turime pasirinkti, kaip įvykiai prieš šimtą metų veiks mus ir mūsų sprendimus. „Turiu vilties, kad lentoje iškalti žodžiai nebus tik atsitiktinis papuošalas, o įsirašys į mūsų, lietuvių ir lenkų, ypač Seinų krašto gyventojų smegenis, ir pradės sunkų, bet garbingą mūsų tautų susitaikymą“.

Atidengus lentą, oficialioji valdžia nuėjo padėti gėlių prie vadinamojo sukilimo paminklo, o visi renginyje dalyvavę lietuviai gėlių puokštę padėjo prie vysk. Antano Baranausko paminklo, nuvyko į Seinų ir Berznyko kapines, kur pagerbė Lietuvos savanorių atminimą, ir padėjo gėlių ant Seinų mūšyje žuvusio lenkų kario kapo, uždegė žvakutę ir prie Seinų „Žiburio“ mokyklos kieme esančio paminklo Lietuvos savanoriams, kovojusiems už Lietuvą.

Atidengiama susitaikymo lenta

Šių metų rugpjūčio mėn. siųstas raštas, kurį pasirašė 1410 Punsko valsčiaus gyventojų.

Punskas, 2019 m. rugpjūčio mėn.

*Ireneuszui Mercheliui
AB „Lenkijos geležinkelių linijos“
(PKP) prezidentui*

**Dėl E75 koridoriaus trasos projektavimo per Punsko valsčių
ISR6e-0702-10.1/19**

Mes, toliau pasirašę Punsko valsčiaus gyventojai, prieštaraujame, kad būtų tiesiama Galimybės studijos dokumente planuojama geležinkelio linija ir statoma traukinių stotis pagal 7 variantą, kadangi tai neatitinka Punsko valsčiaus gyventojų interesų. Įgyvendinus šią investiciją:

- aplinka būtų teršiama aukšto lygio didelio dažnio virpesių triukšmo, dėl ko smarkiai pablogėtų asmenų, įsikūrusių per kelis šimtus metrų nuo planuojamos vėžės, gyvenimo kokybė, t. y. beveik visos Punsko gyvenvietės (juolab kad būtų tiesiama greitaeigė geležinkelio linija bei dėl planuojamų iešmų ir krovos stoties veiklos),*
- būtų sunaikintos planuojamos investicijos teritorijoje ir greta esančios natūralios saugomų šikšnosparnių, bebrų rūšių buveinės.*

Valsčiaus teritorijoje jau yra veikianti geležinkelio stotis Trakiškės kaime, kuris nuo Punsko gyvenvietės nutolęs per 1 km. Todėl nesuprantame Užsakovo pozicijos, kad naujoji Punsko pasienio stoties vieta neva turėtų smarkiai pagerinti Punsko ir apylinkių susisiekimo galimybes. Be to, sunku patikėti šia Užsakovo pozicija, jeigu naujai nutiesta vėžė traukiniai vyktų iki 250 km/h greičiu. Akivaizdu, kad tokie traukiniai nestotų mūsų valsčiaus teritorijoje, nesvarbu kurioje vietoje būtų traukinių stotis.

Norėtume pastebėti, kad kalbamojo varianto maršrutas eina per vietą, kurioje po Antrojo pasaulinio karo buvo įsikūrę ir 1949 metais komunistinių saugumo organų nužudyti Lietuvos partizanai kapitonas Jurgis Kriščiūnas (Rimvydas) ir jo adjutantas Vytautas Prabulis. Jų žūties vieta įamžinta, joje kasmet vyksta žuvusių partizanų pagerbimo iškilmės. Manome, kad būtų neetiška vėžę tiesti per tokią svarbią istorinių įvykių įamžinimo vietą ir tai sukeltų lietuvių mažumos protestus.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta pirmiau, sunku suprasti, kuo Užsakovas vadovaujasi planuodamas griauti kelias gyvenamąsias sodybas, kurios nuo seno yra mūsų valsčiaus kultūrinis-socialinis darinys. Kuo vadovaujasi Užsakovas planuodamas tiesti greitaeigę geležinkelio liniją 40 m nuo gyvenamųjų pastatų? Socialiniai ir emociniai nuostoliai, kurių patirtų gyventojai, neatpirktų tariamai teigiamų investicijos privalumų valsčiui, kurie – dar kartą norėtume pabrėžti – nėra mums aiškūs. Šiuo metu nematome jokių teigiamų investicijos įgyvendinimo pagal 7 variantą privalumų.

Nesuprantame, kodėl Užsakovas, senokai vykdęs investicijos variantų analizę, nerengė socialinių konsultacijų su Punsko valsčiaus gyventojais. Toks elgesys su kelių tūkstančių vietos gyventojų bendruomene visiškai nedera su tarpusavio pasitikėjimo ir socialinio sugyvenimo gerosios praktikos kūrimu.

Planuojama investicija neatitinka valsčiaus vietos teritorijos bendrojo plano. Atsižvelgiant į tai, mums kelia nerimą tai, kad verslo subjektai, ketinantys šioje teritorijoje pradėti ūkinę veiklą, atsisakytų savo ketinimų, dėl ko valsčius prarastų naujas darbo vietas.

Kadangi Lietuvos pusėje investicija vis dar nėra įgyvendinama, tikėtina, kad geležinkelio liniją Lenkijos pusėje galima nutiesti taip, kad nebūtų griaunamas Punsko gyvenvietės gyventojų gyvenimas, būtų išvengta socialinės įtampos ir konfliktų.

Prašome atsižvelgti į Punsko miestelio ir valsčiaus gyventojų poreikius, planuojant ir įgyvendinant šią investiciją.

Tikėjimas, arba kunigo Mariaus Talučio gyvenimo prasmė

BOŽENA BOBINIENĖ

Prieš kelias savaites iš Punsco parapijos išlydėjome visiems gerai pažįstamą ir daugumai artimą kunigą Marių Talutį. Tiems, kurie bent truputį „prisilietė“ prie šio dvasininko asmenybės, veiklos, pamaldumo – buvo sunku išsiskirti. Galima sakyti, patyrėme procesą, nes atsiveikinimo susitikimai, mišios vyko jau gerą mėnesį prieš išvykimą: Punsco licėjuje, Vidugirių kaimo bendruomenėje, „Caritas“ bendruomenėje, o galiausiai, sekmadienį, liepos 28-ąją – Punsco bažnyčioje, kur oficialiai kunigą Marių išlydėjo Punsco viršaitis, „Dzūkijos“ choras,

„Aušros“ leidykla, bažnytinis moterų kvartetas, bažnytinis parapijos choras, Pal. J. Matulaičio maldos grupė, „Gimtinės“ ansamblio atstovai ir visi į pamaldas susirinkę parapijiečiai. O paskutinės šv. Mišios, kuriose dalyvavo kun. Marius, vyko pirmadienį – tai buvo ir naujo Punsco parapijos vikaro Povilo Slamienio pasveikinimas. Po pamaldų šie kunigai kartu su klebonu Česlovu Baganu dar kartą susitiko su parapijiečiais kun. Norkaus name (parapijos salėje). Kitą dieną, jau keliaudamas į Lietuvą, kun. Marius atsiveikino su Punsco bažnyčia, užėjo į „Aušros“ leidyklą išgerti kavos, užsuko trumpam į Vidugirių koplyčią bei Seinų baziliką ir, kirtęs Lenkijos–Lietuvos sieną, uždarė dar vieną savo sielovadinio gyvenimo etapą.

6-erius metus kunigas Marius Talutis tarnavo Punsco parapijoje. Aukojamišias, kurios ypač sekmadieniais ir per šventes būdavo labai iškilmingos. Šis kunigas stengėsi, kad Eucharistija būtų graži, aukojama neskubant, atidžiai, su didžiausiu kruopštumu. Tik jis vilkėdavo užmirštus, iš bažnyčios palėpės atgabentus šimtamečius arnotus, kapas.

Tik jis prižiūrėdavo, kad kiekvienoje šventovės kertėje degtų žvakės; tik jis liturgijoje negailėdavo smilkalų – jais prakvipdavo visa bažnyčia, net iki vargonų ir skliautų. Jis pirmasis, po daugelio metų, lipo į šimtametę sakyklą skelbti prasmingus pamokslus. Tik jis dažnai statydavo palaimintųjų Teofiliaus Matulionio ir Jurgio Matulaičio relikvijas altoriuose...

6-erius metus kun. Marius krikštijo vaikus, tuokė jaunas poras, teikė vaikams Pirmosios Komunijos sakramentą, o jaunimą ruošė Suvirtinimui; lydėjo parapijiečių artimuosius į amžinojo poilsio vietą... Reikia pažymėti, kad šios iškilmės būdavo išskirtinės, labai pakilios nuotaikos; tai buvo apeigos, kurias šis dvasininkas iš tiesų atnašavo, atliko su didžiausiu atidumu ir meile tiems, kurie tuos sakramentus priimdavo. Be galo džiaugsmingas būdavo krikštas – kunigas Marius visą šeimą, gimines, draugus kviesdavo prie krikštyklos ir ten atlikdavo apeigas. Po to mėgdavo su nauju krikščioniu ir susirinkusiais nusifotografuoti. Yra parapijoje porų, kurias šis kunigas sutuokė ir vėliau pakrikštijo jų vaikus.

Po pamaldų vikaras neskubėdavo į kleboniją, bet pasilikdavo prie šventoriaus, kad susitiktų su žmonėmis. Kiekvienam stengėsi skirti dėmesio, užkalbinti, pajuokauti, pasitarti...

Kunigas M. Talutis skatindavo jaunesnius ir vyresnius įsijungti į Eucharistijos šventimą: kvietė skaityti skaitinius, giedoti psalmes, kalbėti Rožinį, giedoti litanijas, dalyvauti procesijose, ragino ateiti į Punsco

Amžinas keliautojas – tikrąja ir perkeltine prasme

kapinių koplyčių į mišias už mirusius tėvus. Labai rėmė ir žavėjosi Punsko bažnytinio choro giesmininkų sekmadieniais giedamu Rožančiumi. Išvykdamas prašė jo neužmiršti ir giedoti toliau.

Daug dėmesio ir energijos šis dvasininkas skyrė atleidams, ypač Žolinės šventei. Pats ragino kaimų gyventojus, kad pintų derlinių vainikus. Kartu su klebonu rėmė moteris, kurios aukodamos savo laiką, pindavo ilgų ilgiausius vainikus – girliandas, kurias vėliau kabindavo pats vikaras, užlipęs kopėčiomis prie pat bažnyčios skliautų. O atėjęs Žolinei – kunigas Marius tapdavo pagrindinis bažnytinės šventės dirigentas. Vadovauti atleidams kviesdavo garsiausius Lietuvos kunigus, kūrė skelbimus, prižiūrėdavo pamaldų tvarką, suskaičiuodavo ir susirašydavo visus derlinių vainikus – kad tik kurio kaimo neužmirštų, nepraleistų. Kiekvieną atėjusį į atlaidus pakalbėdavo; visi maldininkai žinojo savo pareigas ir vietą procesijoje.

Kunigas Marius Talutis visu saviimi įsigilino į Punsko parapijos ir viso šio krašto istoriją. Domėjosi buvusiais parapijos kunigais, jų veikla, svarbiais ir, atrodo, neesminiais įvykiais. Analizavo buvusių klebonų gyvenimą, tyrinėjo bažnyčios archyvinės knygas ir inventorių, kalbindavo parapijos senolius ir išklaudydavo jų prisiminimų. Susidomėjo Vidugirių koplyčios istorija, o ją pradėjęs nagrinėti, ėmėsi sudėtingo darbo, kurio niekas per keliasdešimt metų nedrįso, o gal nenorėjo pradėti. Neįmanoma tapo įmanoma. Pirmiausia šio kunigo pastangomis, gebėjimu padrašinti ir pakalbinti kitus – seniau buvęs konfliktų ir galbūt neapykantos objektas, šiandien Pal. Jurgio Matulaičio koplyčia gyvena naują gyvenimą: ji gražiai suremontuota, išdailinta, joje skamba lietuviškos giesmės, švenčiama Eucharistija; čia renkasi nemažas Vidugirių ir aplinkinių kaimų tikinčiųjų būrys. Šis

fenomenas – neabejotinai kun. Mariaus užsispyrimo ir atkaklumo vaisius. Kunigas įrodė, kad stiprybė – tik vienybėje, siekiant bendrų tikslų. Jauno dvasininko užsidegimas, geranoriškumas, nuoširdumas ištirpdė senąsias nuoskaudas, užgydė žaizdas. Pamatę, kad kunigas asmeniškai ėmėsi veiklos, žmonės jo paklausė, pamažu ir patys griebėsi darbų. Tai vienas didžiausių, labiausiai įsispaudusių šio kunigo pėdsakų mūsų parapijoje.

Gilindamasis į Punsko krašto istoriją, kunigas surasdavo daug dalykų, kuriuos užmiršome, o kurie seniau buvo parapijiečiams reikšmingi. Atgaivino atmintį apie kun. Motiejaus Simonaičio suolelį prie bažnyčios; surado bažnyčios palėpėje mažą karstelį, kurį Visų Šventųjų proga statė ant gedulinga juoda gelumbe (calūnu) uždengto katafalko. Iš naujo atrado užmirštą istoriją apie Barsukalnio koplytelę Giluišgiryje. Apie ją savo prisiminimuose rašė a. a. kun. klebonas I. Dzermeika, pasakojimų pateikė Kreivėnų kaimo senoliai. Tą vietą, esančią ant Barsukalnio, aukščiausios Giluišgirių girios kalvos, kun. Marius pažymėjo kukliu kryžiumi, o papėdėje, prie pat kelio, įrengė lauko altorių ant didžiulio akmens – aukojo mišias. Jos vyko kelis kartus, gegužės mėnesį,

Kun. Marius su Punsko parapijiečiais prieš Tridento mišias Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bazilikoje su jos klebonu kun. Jonu Varanecku

panašiai kaip ir kituose kaimuose – prie kryžių, šventinant laukus. Kunigui rūpėjo žmonių bendrystė. Po pamaldų kaimų laukuose dažnai susirinkusieji dar nesiskirstydavo, o burdavosi suneštinių vaišių, pasikalbėdavo, pabendraudavo.

Kun. Mariaus ganytojiška veikla neapsiribojo vien Punsko parapija. Jis aukoti mišių važinėdavo į Zagarių bažnytelę, Suvalkus, Seinus, Lietuvos miestus ir miestelius. Ne tik asmeniškai, pats, bet prisikalbindavo ir parapijiečių. Suorganizavo ne vieną šventkelionę – į Marijampolę pagerbti ir pasimelsti prie pal. J. Matulaičio kapo, į Šiluvą, pas Šiluvos Mariją, ir į Kryžių kalną, į susitikimus su šv. Tėvu Pranciškumi Vilniuje ir Kaune, į Paparčių vienuolyną pas Betliejaus seseris, į Pivašiūnus, Trakus... Kai kurios išvykos buvo ne tik maldingumo ir religinio ieškojimo išraiška, bet tiesiog – pažintinės,

Su smilkalais mūsų maldos geriau pasiekia Dievą. Kun. Marius pasinaudodavo kiekviena proga pasmilktyti

pvz., kelionė po Lietuvą ieškant stebuklingųjų šaltinėlių. Kelionės su kun. Mariumi niekada nebuvo nuobodžios. Autobuse skambėdavo Rožinio malda, litanijos, giesmės, bet būdavo ir dainų, ir pokštų...

Dar viena ypač svarbi kunigo Mariaus veikla – darbas su vaikais ir jaunimu Vidugirių mokykloje ir Punsko licėjuje. Kaip jis pats sako – tai buvo „labai atsakingas darbas, reikalaujantis tikrai daug kūrybingumo ir atsidavimo“. Ypač Vidugirių vaikai šiltai prisimena bendras išvykas į Lietuvą, skanius lietuviškus ledus, kuriais dažnai vaišindavo juos pats tikybos mokytojas. Tėvelis Marius (taip jis dažnai vadindavo ir savo pažįstamus kunigus) visada buvo labai dosnus. Taip sakant – „pinigas jo nesilaikė“. Turėdamas jį – šis žmogus dalydavo, pvz., vaikams, o suaugusiems – pirkdavo ir dovanodavo įdomias, vertingas knygas, devocionalijas; eidamas į svečius visada atsinešdavo lauktuvių. Savo lėšomis yra užsakęs ne vieną paveikslą, puošiantį Punsko bažnyčią, parapijos salę, Vidugirių koplyčią. Visuomet stengdavosi atlyginti už kitų darbus. Dalydamasis su kitais tuo, ką turi, pats gyvena labai kukliai.

Kunigas Marius Talutis – žmogus,

kurio visur „pilna“. Neapleisdavo jokių religinių iškilmių, nevengė dalyvauti pasauliečių rengiamuose koncertuose, susitikimuose, minėjimuose. Kai kuriuos organizavo pats, ragindamas kitus įsijungti, kaip antai Sausio 13-osios minėjimas prie bažnyčios, vakare, prie degančio laužo, skambant lietuviškoms dainoms. Visur ir visada akcentavo ne tik religingumą, bet ir patriotiškumą, meilę tėvynei Lietuvai, gimtajai kalbai. Ypač prisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės šimtmečio minėjimo Punske: surengė ir atnašavo iškilmingas šv. Mišias, dalyvavo deginant simbolinius laužus įvairiose parapijos vietose, susitiko su miestelio ir kaimų gyventojais.

Į šventes, bažnytines apeigas, įvykius, savo iniciatyvos veiklas žmones

kvietė pranešdamas apie tai Punsko skelbimų lentose ir internete. Šis dvasininkas buvo labai medialus: nevengė pasisakyti vietos lietuviškoje televizijoje, radijuje, rašė straipsnius „Aušros“ žurnalui, „Šaltiniui“, „Terra Jatwezenorum“ metraščiui, dalyvavo vaizdo reportažuose interneto portale punskas.pl. Talkino rengiant knygas „Kun. Simonas Norkus“ ir „Punsko parapija 1597–2017“. Buvo dažnas „Aušros“ leidyklos svečias – be minėtų veiklų, kartu su šio straipsnio autore redagavo socialinio tinklo „Facebook“ Punsko parapijos paskyrą, „Parapijos naujienų“ laikraštėlį, užsakydavo skelbimus, pranešimus, spausdinius bažnyčios reikalams.

Kunigas Marius nuolat ieškojo užsiėmimo, naujų veiklų, sumąstydamo sau iššūkių. Taip buvo ir stojant į Punsko LKN choro „Dzūkija“ gretas. Kaip pats sakė: „norėjau nemokamai palavinti savo balsą“. Vikaras apie metus laiko, kiekvieną trečiadienį uoliai lankydavo repeticijas, dalyvavo ne viename koncerte ir minėjime ne tik

Iš Mariaus Talučio asmeninio albumo

Tikslas – patekti į Dangaus Karalystę

Punske, bet ir Lietuvoje.

Dainavimas ir giedojimas (ypač lotyniškas grigališkasis choralas) – dar viena kun. Mariaus aistra. Tai jis pakalbino Punsko moterų kvarteto dalyves išmokti lotyniškai giedoti Velykų sekvenciją, kuri nuo pat pradžių stebina ir žavi susirinkusius bažnyčioje parapijiečius. Kun. Marius visuomet pabrėžia Punsko bažnytinio choro, kuris puoselėja Rožančiaus giedojimo prieš sumą 100-metę tradiciją, svarbą ir išskirtinumą. Visiems primena, kad tai unikalūs, niekur kitur nesutinkamas sakralinės muzikos pavyzdys.

Pagrindinis kunigo Mariaus, kaip dvasininko, tikslas – vienyti žmones Kristuje. Jis su visais stengdavosi rasti bendrą kalbą: su vaikais ir seneliais; su išsimokslinusiiais ir paprastais žmonėmis; su pasiturinčiais ir neturtingais; su sveikais, laimingais ir ligoniais ar gyvenimo nuskriaustaisiais. Į kiekvieną kreipėsi asmeniškai, visus parapijiečius pažino iš vardo ir pavardės, žinojo net jų giminystės ryšius. Šiam dvasininkui nebuvo neįmanomų dalykų, tiesiog visuomet stengėsi ieškoti įvairių būdų, kitų kelių įveikti iššūkius ar sunkumus. Šis žmogus – supratingumo, atjautos, žinių siekimo pavyzdys. Su visais stengėsi gyventi draugiškai, vengė konfliktų ir nesusipratimų, o jei ir būdavo keblių situacijų, sugebėdavo iš jų išbristi pasitelkdamas savo neeilinį humoro jausmą. Linksmo būdo, pozityvūs, neįžūlus žmonės pritraukia kitus. Toks yra ir kun. Marius. Su juo gera ir įdomu bendrauti, nes jis skiria pašnekovui daug dėmesio, išklauso; nesmerkia jo už skirtingus požiūrius, vengia kritikos ir vertinimo, o jei tenka pakritikuoti – kunigas daro tai konstruktyviai.

Apie kunigą Marių galima pasakyti: žmogus – orkestras. Aišku, jis šito nepatvirtintų, o veikiausiai pasakytų: „per didelis iš manęs tinginys, galėjau daugiau ką nuveikti. Tik Dievo Sūnus Jėzus Kristus ant kryžiaus

galėjo pasakyti „Atlikta“, o paprastas žmogus vis galvoji: galėjau padaryti geriau, daugiau“. Nelygu, su kuo lyginsi. Sunku aprėpti visas šio dvasininko veiklas. Be Punsko parapijos, buvo ir yra įsijungęs į daugelį kitų darbų. Vienas svarbiausių – pal. Teofiliaus Matulionio kanonizacijos byla, už kurią kun. Marius yra atsakingas eidamas postulatoriaus pareigas. Be to, jis aktyviai dalyvauja aukojant tradicines lotyniškas mišias įvairiose vietovėse, bendradarbiauja su Lietuvos „Marijos radiju“, interneto portalu bernardinai.lt, neretai išvyksta į tolimas šalis (pvz., Kanadą, JAV, Vokietiją, Rusiją, Angliją ir kt.). Jis kuklus, jis nesigiria ir nesipuikuoja pasiekimais, o tiesiog dirba savo darbą, tarnauja Dievui ir žmonėms.

Koks kun. Mariaus gyvenimo tikslas? Jis pats trumpai paaiškina: „Norėčiau patekti į Danguos Karalystę, o gyvendamas žemėje – pasistengti padaryti ką nors gero“.

Tarnystė Punsko parapijoje – tai vienas iš kun. Mariaus **ėjimo Dievo Karalystės link** etapų. Tai tik kecionės dalis, kuri šiek tiek pakeitė jo požiūrį, mąstymą. „Kaip ir kiekvienas žmogus, per 6-erius metus pasikeičiau ir aš. Didelę tam įtaką turėjo žmonės, kurie buvo šalia, vietovė, aplinkybės. Tikrai galiu pasakyti, kad aš kitoks. Įgijau didelį pastoracinio darbo, žmonių bendrystės patirties bagažą“, – sako kun. Marius. Paklaustas, ar per tiek laiko susigyveno su Punsko bendruomene, jis pripažino: „Punske jaučiausi tarp savų. Iš pradžių atrodė, kad toli, kad nepažįstama. O dabar – į Lietuvą sugrįžus atrodo, kad savi – tai Punkskas“.

Vyskupo dekretu kun. Marius Talutis skiriamas į Žiežmarius rezidentu, o visas pagrindinis darbas bus Kaišiadoryse rūpintis pal. Teofiliaus Matulionio šventumo sklaida.

.....
 : Apie kunigą Marių galėčiau labai daug ką papasakoti. Man asmeniškai
 : jis reiškia labai daug – atėjus į bažnyčią, nesinorėjo iš jos išeiti.

: Tai tikrai didelė Dievo dovana, kad mes turėjome tokį kunigą. Į bažnyčią
 : jis įeidavo tokiu ramiu veidu, su šypsena... Kunigo Mariaus skelbti pamokslai
 : – labai prasmingi, pamokantys, gyvenimiški, su taikliais palyginimais. Šis
 : dvasininkas – ne tik ypatingas pamokslininkas, bet ir geras organizatorius:
 : įžvalgas, labai kantrus, ištvermingas, turi gražų, stiprų balsą, gražiai gieda.
 : Aukodamas šv. Mišias, visuomet vilkėjo puošnius liturginius rūbus. Tai ne-
 : paprastos energijos, pastabumo, gilios atminties, diplomatijos žmogus. Savo
 : veiksmais liudija gerumą, šventumą, kuklumą, gebėjimą domėtis kiekvienu
 : paprastu žmogumi. Yra atsidadęs, ištikimas ganytojas, kurį myli tikintieji ir
 : kiti kunigai. Tai didelio tikėjimo ir maldos žmogus. Kunigas Marius ger-
 : biamas kaip tikrai malonus ir pasiaukojęs Dievo tarnas, labai mylintis savo
 : tėvynę Lietuvą, turintis dvasinės charizmos.

: Man labai patiko lotyniškos maldos ir Tridento mišios. Kunigo Mariaus
 : rankos, jo lūpos akimirksniu virsdavo Dievo rankomis ir lūpomis. Šis žmo-
 : gus tikrai savyje nešiojasi Kristų. Aš jame matau Kristų.

: Didžiausią išpūdį man padarė kunigo Mariaus rengtas Naujųjų metų su-
 : tikimas bažnyčioje. Per 8 valandas neprailgo dalyvauti adoracijoje su pačiu
 : Viešpačiu. Tai buvo neapsakomas džiaugsmas – su grupele susirinkusių
 : žmonių Naujuosius metus sutikti bažnyčioje!

: Brangus kunige Mariau, norėčiau Jums palinkėti, kad ir kur keliautumėte
 : – tegul visada Jus lydi sėkmė, laimė, džiaugsmas, kad nepristigtų jėgų, sveika-
 : tos, kantrybės. Tegul nuolat Jus lydi Dievo malonė ir žmonių gerumas.

Anelė Krakauskienė

Rugiapjūtė Rumšiškėse

ANASTAZIJA SIDARIENĖ

Rugių prakirtos. Šienapjūtė, rugiapjūtė, javų vežimas, kūlimas... ir viskas rankomis, gelbsti tik dalgiai, grėbliai, arkliais traukiamos pjaunamosios, kuliamosios. Atrodo, kaip lengva būtų, jei papūstų gairius, vėsus vėjelis, nudžiovintų prakaitą, atgaivintų. Tai buvo taip seniai, atrodo, ir pralietas prakaitas seniai nudžiūvęs, ir nuovargis pamirštas, bet viskas atgyja, nuvažiavus į Rumšiškių liaudies buties muziejų. Vyrų, išsiplakę dalgius, persimeta juos per petį ir traukia į laukus. Paskui vyrus seka ir moterys, pasiruošusios darbu. Vėjas plevena baltas skareles, žaidžia prijuosčių klostėmis. Prieiname rugių lauką. Nors dar tik liepos 20-oji, bet rugiai aukšti, suaugę, saulės spindulių nuspalvinti, subrandinti, nežolėti. „Gimtinė“ kartu su „Liktužės“ ansambliu jau pasiruošusi užsimoti dalgiais, bet šeimininkas Alfredas pirmiausia padėkoja žemelei, kad išaugino tokius rugius ir pradeda kirsti pirmą pradalgę.

Šeimininkė suriša pirmą pėdą ir pastaato lauko pakraštyje rugienoje. Šeimininkas atneša senosios, iš pernykščių rugių keptos duonos riekę ir padeda ant to pirmojo pėdo, kad senoji duona susitiktų su naująja. Po šių apeigų iki šiol laukę kirtėjai ir griebėjos pradeda darbą. Per visą rugių lauko plotį išsirikiuoja vyrai, o paskui juos moterys, ir prasideda sunkus pjūties darbas. Suvargusius darbininkus šeimininkė pavaišina vandeniu iš ąsočio ir ant pėdo padėta duona su sūriu. Paskubomis užkandę, pajuokavę,

Dalgių plakimas

Nastutės Sidarienės nuotr.

Pjūtis

Nastutės Sidarienės nuotr.

pakalbėję visi grįžta prie darbų.

Baigiant kirsti, labai svarbu palikti kelias saujas nenukirštų paskutinių varpų. Iš jų griebėja supina kasą, susuka į tokį lizdą – vadinamą jievaru, ir palieka lauke, dar įdeda nesuvalgytos duonos kriaukšlelę. Kirtėjai stengiasi taip kirsti, kad jievaras neliktų pačiame lauko krašte. Moterys, prisirinkę gražesnių varpų laukuose, iš karto nupina vainiką, kad turėtų ką įteikti šeimininkams. Baigę kirsti vyrai vėl persimeta dalgius per petį ir su daina grįžta namo. Kieme laukia jų šeimininkai su vaišėmis. Baigus dainą, su kuria grįžo namo, griebėjos įteikia

Apdainuojamas rugelis

Petro Budzeikos nuotr.

Namo iš laukų

Petro Budzeikos nuotr.

šeimininkui vainiką. Įteikia ne bet kas, o geriausia griebėja – dar laukuose visų išrinkta. „Liktužės“ ansamblio griebėjos įteikia iš varpų supintą apvalų vainiką, mūsų „Gimtinės“ geriausia griebėja paduoda tradicinį mūsų krašto trikojų rugių varpų vainiką. Prieš tai abiejų ansamblių atstovės pasako savo rugiapjūtės oracijas. Šeimininkas dėkoja už darbą ir kviečia vaišių. Pasiėmęs ašotį vandens sočiai visus palaisto. Po to dainos, šokiai, muzika... Abu ansambliai dar ilgai suka ratelius, dainuoja.

Oninės nebūtų Oninėmis, jeigu nepasveikintų Onų. Čia Onutės sveikinamos labai įdomiai – ne baigiantis šventei, o jai prasidedant. Kieme laukė pastatyta kėdė, papuošta žolynų vainiku. Ant jos paeiliui sodino visas Onutes ir su kėde kelis kartus vyrai kėlė aukštyn. Po to Onutėms įteikė dovanų.

Į šią šventę mus pakvietė Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotojas Valentas Pillionis. Jis visą laiką su mumis bendravo. Pasibaigus šiai šventei

papasakojo, kad pats ruošė dirvą, savo rankomis užsėjo rugių lauką. Įdomu, kad rugius pasėjo praeitų metų lapkričio pradžioje (paprastai rugiai sėjami rugsėjį), bet išaugo dideli, stiprūs ir be piktžolių, nors augino be chemijos. Daug kitų įdomių dalykų pamatėme ir sužinojome kartu su ponu Valentu keliaudami po muziejų. Ypač mus sudomino ne taip seniai pastatytas Sibiro tremtinių namelis, vadinamas jurta. Nors šeštadienio popietę ir nepatekome vidun, bet pamatėme iš durpių, iš to, ką išmeta jūra, suręstą namelį, kurį saugo 91-uosius metus einanti tremtinė: gražiai sutvarkyta aplinka, menininkų išdrožti mediniai kryžiai, kopytėlės. Sužavėjo muziejaus miestelis, atstatyta pagal Sasnavoje buvusią medinę bažnyčia ir karstinė, o gal labiausia – miestelio dirbtuvėse besidarbuojantys meistrai: audėjas, gintaro dirbėjas, kryždirbys. Tai įdomi ir prasminga išvyka, įdomus renginys, o įdomiausi – čia sutikti žmonės.

Po sunkaus darbo šeimininkas palieja vandeniu

Nastutės Sidaričienės nuotr.

XXVIII klojimo teatrų festivalio aidai

JOLANTA MALINAUSKAITĖ-VEKTORIENĖ

Turbūt jau įpratome, kad liepos mėnesį Punsco miestelyje šurmuliuoja teatralai. Šiemet į Klojimo teatrų festivalį jie rinkosi liepos 14 d. Pirmą kartą dėl etnografinės sodybos remonto šventė vyko ne buities muziejuje, o kultūros namų scenoje. Renginį pradėjome prie akmens, skirto pirmojo vaidinimo mūsų krašte 100-mečiui. Šiemet sukanka 120 metų nuo lietuviško teatro gimimo, todėl visą renginį skyrėme būtent šiam įvykiui pagerbti ir prisiminti.

Eiseną nuo buities muziejaus iki kultūros namų tradiciškai lydėjo „Klumpės“ kapela (vad. A. Maziliauskas). Mėguliavo

dalyvių kostiumai, teatralų marškinėliai, vėjyje pleveno teatrų vėliavos, skambėjo dainos ir smagus juokas. Susirinkusius pasveikino LKN direktorė Asta Pečiulienė ir Lietuvos mėgėjų teatro sąjungos prezidentė Vita Vadoklytė. Prasidėjo spektakliai, kurių šiemet parodyta 8, iš jų 5 pastatyti mūsų krašte ir 3 teatrai

atvyko iš Lietuvos.

Pirmieji scenoje pasirodė šeiminingai – Punsco LKN jungtinis teatras: vaikų „Kregždutė“, jaunių „Kregždė“ ir Klojimo teatras. Jie suvaidino 120-metį švenčiančią Keturakio 3 veiksmų komediją „Amerika pirtyje“ (rež. J. Malinauskaitė-Vektorienė). Apie spektaklį rašyta ankstesniame

„Aušros“ numeryje, tad pasidalysiu informacija, kur šitas pastatymas buvo suvaidintas – Birštono festivalyje „Jausmų sala“, Šakiuose ir didžiausiame Baltijos šalių teatrų festivalyje „Baltijos rampa“ Kretingoje. Pastarajame punskiečiai atstovavo pasaulio lietuviams, mat 2019-ieji –

Punsco LKN jungtinis teatras

Iš Punsco lietuvių kultūros namų archyvo

Punsco III amžiaus universiteto ir Kovo 11-osios licėjaus jungtinis teatras

Iš Punsco lietuvių kultūros namų archyvo

Suvalkų lietuvių teatras

Iš Punsko lietuvių kultūros namų archyvo

Pasaulio lietuvių metai, o šis akcentas buvo ir „Baltijos rampe“. „Ameriką pirtyje“ žiūrovai galėjo pamatyti rugpjūčio 20 d., kai jungėmės prie LMTS akcijos – tądien visi teatrai prisiminė pirmąjį lietuviško vaidinimo pastatymą.

Birštono kultūros centro teatras suvaidino pasaulinės dramaturgijos klasiką – A. Čechovo „Mešką“. Režisierius Rimantas Jacunskas – išradingas išdaigininkas, Punsko krašto teatralų bičiulis, šviesus ir dvasingas žmogus. Jo pastatymai visada žavi puikia scenografija, kurią dažniausia pats ir kuria. Birštoniečiai dar kartą priminė klasikinę A. Čechovo komediją, kurią pateikė taip, kaip patys ją suvokia.

Nepaprastai daug jautrumo ir šilumos į sceną atnešė Punsko III amžiaus universiteto ir Kovo 11-osios licėjaus jungtinis teatras. Vadovė Rūta Burdinaitė, subūrusi didelį pulką žmonių, šįkart prabilo senų nuotraukų istorijomis. „Prisiminimų mugė“, mat taip pavadinta ši

kompozicija – mūsų krašto autentiški žmonių pasakojimai apie praeitį, vaikystę, gyvenimo vingius. Atgyjančios nuotraukos atgaivindavo ir prisiminimus – o jų kaip ir gyvenimas – visokių. Vieni gaudino, kiti kėlė juoką, ilgesį. Rūtai visuomet pavyksta pasiekti žiūrovų širdis ir suburti kartas.

Suvalkų lietuviai festivalyje dalyvavo 2-ą kartą. Šiemet jie suvaidino S. Kapnio šmaikščią komediją „Plutėlė ir pelės“ (rež. J. Malinauskaitė-Vektorienė). Kukli scenografija,

I laipsnio diplomai ir dovana už „Nacionalinės dramaturgijos interpretaciją“. Maža to – būtent iš Kuršėnų suvalkiečiai parsivežė teatro emblemą – vėliavą, kurią sukūrė ir padovanojo režisierius Petras Valskys.

Anykščių kultūros centro teatras – vienas ryškiausių Lietuvoje. Režisierius Jonas Buziliauskas – neeilinio talento režisierius ir aktorius. Puikiai prisimename jo šauniai suvaidintus istorinių dramų pagrindinius personažus. Šįkart nustebino visus kitokiu įvaizdžiu. S. Mrożeko „Emigrantai“

Meno fondo „Art Club“ teatras „Aurora“

Iš Punsko lietuvių kultūros namų archyvo

Iš Punsko lietuvių kultūros namų archyvo

Seinų mėgėjų teatras „Kultuvė“

– tragikomedija, pasakojanti apie sunkią emigranto dalį, svajones ir realybę, gyvenimą be spalvų. Puikiai suvaidintas spektaklis. Aktoriai Linas Pauliukas ir Jonas Buziliauskas įrodė, kad mėgėjų teatralai niekuo nesiskiria nuo profesionalų – vienodai kerį, vienodai žavi, vienodai nukelia į dramos pasaulį.

Festivalyje premjeros sulaukė ir „Auroros“ teatro juodoji komedija „Juodas sapnas“. Arnoldas Vaznelis – talentingas ir kūrybingas ne tik muzikos, bet ir teatro srities jaunuolis. Parašė pjesę, susišaukė komandą ir pastatė spektaklį apie mūsų pačių baimes, ribotumą, uždarumą. Išradingai sužaiestas teatrinis veiksmas prajuokino visą salę. Praeitais metais jo sukurtas muzikinis spektaklis „Kol širdis vis dar plaka“ sulaukė didelio žiūrovų dėmesio. Džiugu matyti, kad auga jauna mūsų krašto teatro puoselėtojų karta.

Seinų mėgėjų teatras „Kultuvė“ suvaidino V. Krėvės „Raganių“. Eugenija Pakutkienė daugelį metų aria Seinų krašto teatro dirvonus. Šis pastatymas tikrai įdomus ir

turiningas. Genutės dėka seiniškiai puoselėja lietuviško teatro tradicijas, bendradarbiauja su Lietuvos teatro mėgėjais – dalyvauja įvairiuose festivaliuose ir teatro šventėse.

Kalvarijos mėgėjų teatras „Titnagas“ – seni geri bičiuliai. Šiemet teatrui ir jo režisieriui Kęstučiui Krasnickui įteikėme „Melpomenės

drugelį“ už ilgametį bendradarbiavimą ir draugystę. A. Činiarovo situacijų komedija „Brangusai pabučiavimas“ – puikių aktorių darbų puokštė. Kęstučio pastatymai visada „švarūs“, visada nuoširdūs, visada su išmone ir talentu atlikti.

XXVIII klotimo teatrų festivalį vedė Punsko klotimiečiai – Darija Vyšniauskienė ir Robertas Vektorius, vaidinę Bekampių šeimyną (personażai iš „Amerikos pirtyje“). Šventę vainikavo apdovanojimai, padėkos žodžiai ir dalyvių vakaronė.

Norėčiau pasidžiaugti puikia savo teatralų komanda, kuri nepatingėjo ir susirinko pinti ažuolo vainikų, atsakingai globojo svečių teatrus, vedė renginį. Padėkos žodžiai ir žiūrovams – jų visuomet buvo, jei ne sausakimša, tai tikrai beveik pilna salė. Ačiū šventės rėmėjams: Lenkijos vidaus reikalų ir administravimo ministerijai bei Lietuvos užsienio reikalų ministerijai.

Beliėka laukti kitų metų, suremontuoto buities muziejaus, naujų pastatymų, pilnos salės žiūrovų ir to džiaugsmo ir bendravimo, kurį teikia teatras.

Eisena

Iš Punsko lietuvių kultūros namų archyvo

Žolinės vainikai

VIRGINIJOS KARČIAUSKIENĖS NUOTR.

Žolinės atleidai

VIRGINIJOS KARČIAUSKIENĖS NUOTR.

Vasaros sporto varžybos

VIDA JOLANTA STANKEVIČIENĖ

Liepos 5 d. „Viltelės“ klubas ir Marijampolės regiono neįgaliųjų sporto klubas „Šešupėlė“ Šilainės pramogų ir poilsio centre surengė neįgaliesiems „Vasaros sporto šventę“. Į varžybas taip pat pakviesti Kauno miesto neįgaliųjų sporto klubo „Santaka“ sportininkai. Neįgalieji turėjo nuostabią progą susitikti, pabendrauti, pasportuoti ir pasivaržyti.

Sporto žaidynės kelia nemažai emocijų, kurios duoda jėgų ir pasitikėjimo savimi. Vasaros sporto varžybų programoje numatytos įvairių sporto šakų individualios rungtys: lauko teniso kamuoliukų mėtymas į krepšį, smiginis, žiedų mėtymas, šaškių varžybos. Sporto klubams atstovavusios komandos žaidė lauko bočią. Bočia – įdomus ir azartiškas komandinis žaidimas, kurį gali žaisti visi. Nuo 1984 metų šis žaidimas įtrauktas į parolimpines žaidynes. Kiekviena žaidėjų komanda turi savo spalvos odinius rutulius, sveriančius apie 275 gramus. Žaidimo tikslas – standartinio dydžio aikštelėje numesti spalvotą rutulį kuo arčiau baltojo rutulio. Laimi tie, kurie surenka daugiausia taškų. Taigi šventės dalyviai išbandė ir bočios žaidimą – netrūko entuziazmo ir geros nuotaikos. Šventėje susitiko 47 dalyviai.

Šaškių varžybose iš moterų geriausiai sekėsi Daliai Ščiapanskienei – III vieta, Petronei Dapkevičiūtei (Punsko „Viltelė“) – II vieta, I vietą laimėjo Daina Kemeraitienė (Kauno „Santaka“). Iš vyrų III vieta atiteko Albertui Micevičiui (Kauno „Santaka“), II vietą laimėjo Giedrius Žilionis ir I vietos nugalėtoju tapo Valerijus Klimas, abu iš Marijampolės „Šešupėlės“ klubo.

Smiginio rungtyje iš vyrų puikiai pasirodė ir nepralenkiami buvo „Šešupėlės“ klubo sportininkai: III vietą laimėjo Juozas Klimašauskas, II vieta atiteko Vytautui Abramavičiui, nugalėtoju tapo Giedrius Žilionis. Iš moterų šį kartą fortūna lydėjo Irminą Grigutytę („Viltelė“) – III vieta, Dainą Kemeraitienę – II vieta, I vietos nugalėtoja tapo Regina Sadauskaitė („Šešupėlė“).

Žiedų mėtymo rungtyje III vietą laimėjo Onutė Sendienė, II – Irena Vainienė („Viltelė“), I – iš 20 moterų atiteko Loretai Vasiliauskienei iš „Šešupėlės“ klubo. Iš vyrų geriausiai sekėsi Broniui Subačiui – III vieta („Šešupėlė“), II vietą laimėjo Vitas Degutis („Viltelė“), o I vietos nugalėtoju tituluotas Giedrius Žilionis, atstovavęs „Šešupėlei“.

Daug emocijų sukėlė lauko teniso kamuoliukų mėtymas, kadangi kone pusė vyrų iš pirmo karto pasiekė vienodus rezultatus. Pakartotini metimai lėmė nugalėtojų sėkmę – jais tapo marijampoliečiai: Giedrius Žilionis (I vieta), Gintaras Letkauskas (II vieta), Vladas Tamulevičius (III vieta). Moterų rungtyje nenugalima buvo „Šešupėlei“ atstovavusi Regina Sadauskaitė (I vieta). Puikiai sekėsi Teresei Grebliūnienei (II vieta) ir Onutei Sendienei (III vieta) – abi „Viltelės“ klubo atstovės.

Renginį baigė bočios komandinės varžybos, kurių nugalėtojai apdovanoti taurėmis ir medaliais: I vieta atiteko Marijampolės „Šešupėlės“ komandai (Juozas Klimašauskas, Loreta Vasiliauskienė, Vladas Tamulevičius), II – Kauno „Santakos“ sportininkų komandai (Gražina Mulevičienė, Irena Sadauskienė,

Jurgita Raulynaitienė), III vietą laimėjo punskiečiai (Onutė Grebliūnaitė, Teresė Grebliūnienė, Povilas Pajaujis).

Šventės varžybų nugalėtojai apdovanoti taurėmis ir medaliais. Į sporto šventę pakviestas ir nugalėtojus pasveikinti atvyko LNSF prezidentas Anatolijus Čupkovas. Po apdovanojimų vyko vakaronė prie bendro stalo. Labai smagu, kad pastaraisiais metais nemažai neįgaliųjų sparčiai integruojasi į sveikų žmonių visuomenę ir pasiekia gerų rezultatų. Dėkojame Seinų „Lietuvių namų“ mėgėjų teatrui „Kultuvė“ ir vadovei Genutei Pakutkienei, kad linksmino šventės dalyvius. Norėtume širdingai padėkoti Pramogų ir poilsio centro šeiminkams Sandrai ir Gintautui Šuščevičiams už tai, kad parėmė ir šiltai priėmė neįgaliuosius – juk gerų žmonių niekas neužmiršta, o kilnūs darbai pakelia sparnus. Labai ačiū visų dalyvių vardu. Taip pat dėkojame Kanados lietuvių fondui, parėmusiam šventę, Kanados Toronto šaulių kuopai, paaukojusiai 1000 Kanados dolerių „Viltelės“ veiklai. Tariame ačiū už mūsų klubui aukojamą 1 proc. pajamų mokesčio.

Tokie sportiniai susitikimai yra labai svarbūs neįgaliesiems – praskaidrina jų kasdienybę, suteikia galimybę laiką leisti aktyviai ir įdomiai. Taip pat norime palaikyti ryšius su Lietuvos neįgaliųjų sporto klubais, todėl tokie susitikimai yra labai svarbūs. Smagu bendradarbiauti, bendrauti, norime sužinoti savo sportinį lygį, kiek dar reikia mums patiems tobulėti, kad pavytume kitus. Gyvename tam, kad bendrautume.

Kalba netaisyta, dokumentas perspausdintas iš knygos „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos iki L. Želigowskio įvykdyto Vilniaus užėmimo (1918 m. lapkritis – 1920 m. spalį)“

*Lietuvos Delegacijai
Prie Taikos Konferencijos
Paryžiuje*

**Seinų miesto ir Seinų apskrities (Suvalkų gub.) atstovų
PAREIŠKIMAS**

Pasklidus žinioms, kad santarvės ketinama nustatyti tarp Lietuvos ir Lenkijos buvusioje Suvalkų gubernijoje nauja demarkacijos linija, mes apačioje pasirašiusieji esame įgalioti Lietuvos Delegacijai prie Taikos Konferencijos štai ką pareikšti:

Jei Aukščiausioji Taikos Konferencijos Taryba praves demarkacijos liniją taip, kad Seinų miestas, nors laikinai tektų lenkams, tai lietuviams bus padaryta didžiausia neteisybė ir nebeapatysoma nuoskauda dėl šių priežasčių:

1. Seinų miestas yra administratyvinis Seinų apskrities centras: čia apskrities viršininkas ir valdyba, čia taikos teismas, čia pačtas (!) ir apskrities milicijos valdyba, čia įvairių Lietuvos ministerijų įgaliotiniai.

2. Seinų miestas yra karinis apskrities centras: čia karinis komendantas su štabu, amunicija ir kareivių rezervais, čia mobilizacijos metu šaukiami, renkami ir mokomi naujininkai.

3. Seinų miestas yra dvasinės lietuvių administracijos centras čia gyvena Seinų diecezijos vyskupas, lietuvis su visa dvasine administracija, čia dvasinė seminarija, kurioje auklėjami kunigai lietuviai.

Lenkiškoji diecezijos dalis, susidedanti iš keturių buvusios Lomžos gubernijos apskričių, turi savo vyskupą sufraganą lenką, kuris gyvena Lomžoje.

4. Seinų miestas yra visos apskrities ir platesnės apielinkės švietimo ir kultūros centras. Prieš karą iš Seinų ėjo keturi lietuvių laikraščiai ir daugybė įvairių spaudinių. Karas išgriovė spaustuvių ir laikinai sustabdė laikraščių ir knygų leidimą. Seinuose lietuviai turi dvi pradedamąsias mokyklas, suaugusiems kursus ir dvi gimnazijas vyrų ir mergaičių. Seinuose reikia (!) įvairių lietuviškų draugijų ir organizacijų valdybos.

5. Seinų miesto gyventojai priklauso prie trijų tautų, bet neviena jų nesudaro didžiumos, nes žydų yra apie 1500, lietuvių apie 900, ir lenkų apie 800.

6. Seinų miestas niekuomet nėra priklausęs Lenkijai ir šiandien, nežiūrint sulenkėjimo pusantrą apskrities valsčiaus, jis yra gyvai susijęs su etnografinė Lietuva. Seinų apskrityje ir dabar tebegyvena apie 60000 tikrų lietuvių ir apie 10000 sulenkėjusių, kurie save laiko lenkais. Kad Seinų apskritis yra lietuviška, aiškiausiai parodo rinkimai į keturias Rusijos Dumas: keturis kartus buvo išrinkti rinkikais iš Seinų apskrities vien lietuviai, o iš Seinų miesto vien žydai.

7. Seinų mieste ir Seinų apskrityje jau įvesta lietuvių administracija ir visi apskrities valsčiai yra sutvarkyti Lietuvos vyriausybės nurodymais.

8. Lietuvos vyriausybė jau yra priskyrusi iš Suvalkų apskrities prie Seinų apskrities Punsko valsčių, į kurią įeina dvi lietuviškos parapijos.

9. Šešta Liepos mėn. dieną šių metų Seinų mieste, dalyvaujant apskrities atstovams, buvo iškilmingai švenčiama Lietuvos nepriklausomybės šventė. Iškilnėse dalyvavo iš visos apskrities didelės minios lietuvių. Visose kalbose buvo karščiausiai pabrėžta, kad Seinų miestas būtina turi priklausyti prie Lietuvos.

Į visą tai atsižvelgdama Lietuvos Delegacija Paryžiuje teiks kam reikiant išdėstyti, kad atidavimas Seinų miesto, nors kuriam laikui, lenkams suardytų visos apskrities gyvenimą. Be to, laikome savo pareiga taipogi pareikšti, jog lietuviai, jausdamiesi didžiausiai nuskriausti, kelia griežčiausį protestą prieš demarkacijos liniją rytuose nuo Gardino ligi Vilniaus, kur platus Lietuvos pakraštys atiduotas lenkams. Lietuvių neapikanta prieš lenkus diena iš dienos eina didyn ir jei nebus greitu laiku sugrąžinti lietuviais Vilnius ir Gardinas, jei lenkai laikys užėmę kurią nors Lietuvos dalį, tada neišvengiama (!) kruvina kova su užgrobikais, ypač kad lenkai nė tos demarkacijos linijos nepaiso ir vežte veržiasi gilyn į Lietuvą.

(Pasirašė)

*KUN. J. LAUKAITIS
Seinų vyskupo kurijos kancleris*

*KAN. J. NARJAUSKAS
Seinų kapitulės narys*

*DR. PHIL. PIJUS BIELSKUS
Seinų Dv. Seminarijos profesorius*

Paryžius. 4 Rugpjūčio dieną 1919 m.

1919 m. rugpjūčio mėn. Seinų sukilimas ar užpuolimas?

GINTARAS LUČINSKAS

1918 m. vasario 16 d. Lietuva, pasiskelbusi nepriklausoma valstybe, susidūrė su kaimyninių šalių – Sovietų Rusijos, Vokietijos, Lenkijos – grobiškais siekiais. Ypač pavojinga buvo Lenkija, siekusi turėti savo valstybę su 1772 m. sienomis, t. y. prisijungti gudų, lietuvių, ukrainiečių etnines žemes. Lenkų ir lietuvių santykiai Seinų krašte įgijo politinę atspalvį ir vis labiau ėmė ryškėti lenkiškumo ir lietuviybės nesuderinamumas. Traukiantis okupantams vokiečiams, Seinų miesto ir apskrities administraciją perėmė lietuviai. Seinų apskrities organizacinė veikla prasidėjo 1918 m. lapkričio mėn. pabaigoje.

1918 m. gruodžio 10 d. į Seinus susirinko apskrities parapijų komitetų įgaliotiniai. Atvykęs Vidaus

reikalų ministerijos atstovas inž. Stasys Čiurlionis pradėjo susirinkimą. Jis paaikškino suvažiavimo tikslą ir pasiūlė iš suvažiavusių atstovų išrinkti apskrities komitetą. Išrinktas 7 asmenų komitetas: pirmininkas dr. Kazys Narkevičius, sekretorius Stasys Tijūnaitis, išdininkas Juozas Vaičaitis, nariai – kan. kun. Juozas Laukaitis, Antanas Pečiulis, Liudas Čepulis ir Pranas Leončikas. Išrinkus komitetą, nutarta Seinų mieste organizuoti milicininkų savanorių būrį. Tačiau didesniajam apsaugos būriui išlaikyti trūko lėšų ir ginklų. Gruodžio 13 d. komitetas nutarė apmokestinti visų gyventojų turta: iš ūkininkų po 20 kapeikų nuo margo (1 margas – 0,71 ha) žemės, iš namų savininkų po 3 proc., iš pirklių – 2 proc. metinio uždarbio. Dėl

mokesčių mokėjimo nutarė išleisti aplinkraštį ir pasiūsti parapijų komitetams. Tame pačiame posėdyje nutarė organizuoti Seinuose miliciją ir jai vadovauti pakviesti buvusius Rusijos kariuomenės karininkus Stasį Asevičių, Juozą Giedraitį, Petrą Kalikauską bei prašyti Kučiūnų parapijos kleboną kun. Juozą Galecką atsiūsti į Seinus 10–15 jaunų vyrų. Gruodžio 15 d. atvyko kviestieji karininkai, kuriems pavesta organizuoti miliciją. Atsišaukimus ir raginimus paskleidė per parapijų komitetus ir veiklesnius asmenis. Komiteto nariai pradėjo važinėti į miestelius ir kaimus skaityti paskaitų, rūpinosi varguomenės aprūpinimu maistu, ragino steigti vietos savivaldos įstaigas, savo miliciją, kuri gintų kraštą nuo siautėjančių plėšikų. Rūpinosi organizuojamai milicijai surasti lėšų pirkti ginklų, maisto, drabužių, karo amunicijos. Tada, suirutės metais, nieko nebuvo svarbiau už krašto apsaugą. Į Seinus rinkosi vyrai savanoriai. Iš jų sudaryta Seinų apskrities milicija.

Suskato organizuotis ir vietos lenkai. Jau 1919 m. sausio mėn. pradžioje gauta žinia, kad lenkų peoviai (POW nariai) rengiasi atvykti iš Suvalkų bei Augustavo, nuginkluoti lietuvių miliciją ir užimti Seinus. Sausio 6 d., per Trijų Karalių šventę, įvyko pirmasis incidentas. Lenkai, atvykę iš Augustavo ir Suvalkų, iš jų ir civiliais persirengę žandarai, norėjo nuginkluoti lietuvių milicininkus: suplėšė patrulių raiščius ir ėmė juos mušti. Šis išpuolis lenkams nepavyko, nes įsikišo vokiečių kareiviai, grasindami panaudoti ginklus prieš

Seinų miesto ir apskrities komendantūros tarnautojai. Centre stovi komendantas karin. Stasys Asevičius. Seinai, 1919 m. vasara

lenkus, puolančius lietuvius. Po šio įvykio lietuvių milicininkų skaičius keleriopai padidėjo, jie ginklų įsigydavo iš vokiečių karių.

Nuo 1919 m. sausio 1 d. vokiečių valdžiai perdavus mokyklas lietuvių žinion, visoje Seinų apskrityje pradėta rūpintis tų mokyklų išlaikymu, imta steigti naujas. Parapijų komitetai per rinkimus tapo valsčių komitetais, nes tuomet formuojami valsčiai atitiko parapijų ribas. Visa vietos savivalda perėjo valsčių savivaldybių žinion.

Artimiausiam kariuomenės susitelkimo centre Alytuje – tuo metu besiformuojantis

Lietuvos kariuomenės 1-asis pėstininkų pulkas paramos Seinams suteikti dar negalėjo, nes jiems patiems grėsė Raudonosios armijos invazijos pavojus, todėl sumanyta organizuoti karo komendantūrą Seinuose. Milicininkams leista patiems apsispręsti: pasilikti milicijoje ar pereiti tarnauti į komendantūrą. Sąlygos buvo tokios: eilinis milicininkas per mėnesį gaus 300 markių (išlaikymo negaus), o kareivis savanoris gaus 100 markių ir visą išlaikymą, be to, nepasiturinčio kareivio šeimai, kurią jis išlaiko, skirta dar 50 markių. Kareiviams alga buvo perpus mažesnė, bet pridėjus išlaikymą (maistą ir drabužius) didelio skirtumo nebuvo. Tačiau kareiviai ir milicininkai atliko skirtingas pareigas: kareiviai, esant reikalui, kovotų su išorės priešu, o milicininkai tik rūpintųsi vidaus tvarka, taigi ir jų gyvybei pavojus turėjo būti mažesnis. Dauguma milicininkų perėjo į komendantūrą, milicijoje liko 65 vyrai. Minėti karininkai taip pat perėjo į komendantūrą, milicijos vadu pakviestas buvęs Rusijos kariuomenės štabo kapitonas Juozas Liaukevičius.

Kadangi Seinuose nebuvo kareivinių, komendantūra įsikūrė buvusioje „Šaltinio“ redakcijos ir spaustuvės

Seinų miesto ir apskrities komendantūros raitelių savanorių būrys. Priekyje – komandanto padėjėjas karin. Petras Kalikauskas. Seinai, 1919 m. vasara

patalpose, Vengrų gatvėje. 1919 m. sausio 9 d. karin. S. Asevičius paskirtas Seinų miesto ir apskrities komendantu. Tą pačią dieną karin. P. Kalikauskas tapo kuriamos kuopos, kurioje tarnavo 126 kareiviai, vadu. Kuopos vado pavaduotoju paskirtas karin. J. Giedraitis, laikinai ejęs ir komendantūros išdininco pareigas. Kuopai formuoti Krašto apsaugos ministerijos Tiekimų skyrius skyrė 10 000 markių. Sausio mėn. antroje pusėje komendantūroje jau veikė dvi kuopos (2-osios kuopos vadas karin. J. Giedraitis), kurias sudarė savanoriai kareiviai. Milicininkai uniformų dar neturėjo, tik ant rankovės rišėjo geltoną juostelę, vėliau pakeistą žalia. Savanoriais dažniausia tapdavo šio krašto valstiečiai, aprenkti vokiškomis milinėmis (šineliais), su vietos gamybos kepurėmis. Pėstininkai dėvėjo kepurę su geltona juoste, o raiteliai – su balta. Vėliau Lietuvos valdžia nupirko daug amerikietiškos karo drabužių, laikomų sandėliuose Prancūzijoje. Tai buvo žalsvos spalvos, iki kelių (trumpos) milinės, tos pačios spalvos uniforminiai švarkai (frenčiai) ir kelnės, be to, suvarstomi batai (kamašai). Vietoje aulų naudojo pavijas (bintus), tos pačios kelnų spalvos.

Be milicijos ir savanorių kareivių, Seinų krašte ėmė rasti ir partizanų. Pirmąjį partizanų būrį (apie 60 vyrų) dar 1918 m. pabaigoje suorganizavo Kučiūnų parapijos klebonas kun. J. Galeckas, o kitą būrį – Rudaminos parapijos vikaras kun. J. Juozaitis. Šie kunigai – labiausiai pasižymėję kovose su lenkais lietuvių partizanų vadai. Sumanūs Seinų krašto lietuvių partizanų būrių steigėjai ir vadai buvo Seinų apskrities pradinių mokyklų inspektorius Jonas Dereškevičius, Leipalingio parapijos klebonas kun. Jonas Juodviršis, mokytojas Antanas Kubilius, Leipalingio vaitininkas Antanas Laukaitis, mokytojas Petras Mockevičius, mokytojas Antanas Pečiulis, Šadžiūnų pradinės mokyklos mokytojas Jurgis Ramauskas, Leipalingio pradinės mokyklos mokytojas Juozas Sabaliauskas, Kapčiamiesčio parapijos klebonas kun. Pranas Urbanavičius, buhalteris Juozas Vaišnora ir kt.

Suintensyvėjus lenkų partizanų puldinėjimams bei plėšikavimams, 1919 m. sausio 9 d. Seinų apskrities komendantas karin. S. Asevičius visoje apskrityje ir Seinų mieste paskelbė karo padėtį. Tokiomis sąlygomis komendantūrai papildomai skirta: 2

kulkosvaidžiai, 100 šautuvų, 5 revolveriai, 5 000 šovinių, 60 000 markių, be to, avalynės, mundiruotės ir kt.

1919 m. Seinų krašte kareiviai, milicininkai ir partizanai veikė kartu ir prieš išorinius, ir prieš vidaus priešus. Kučiūnų parapijos klebonas kun. J. Galeckas ragino jaunus parapijiečius stoti į kariuomenę, vyresnius – duoti jiems maisto, drabužių, ginklų. Ir pats pirmas savanoriams 1919 m. kovo mėn. padovanojo du arklius, vežimą, nupirko specialų katilą maistui gaminti, įtaisė virtuvę, atveždavo duonos. Kaimų žmonės nuoširdžiai, niekieno neverčiami, prisidėjo kuo tik kas pajėgė.

Seinų apskrities komendantūrą papildė vis nauji kareiviai bei karininkai: 1919 m. balandžio 17 d. – karin. Juozas Ragažinskas, balandžio 29 d. karin. Juozas Galvydis. Gegužės mėn. pradžioje Seinuose jau gyvavo dvi lietuvių komendantūros kuopos, kulkosvaidžių ir raitelių komandos. Jose tarnavo 6 karininkai, 2 karo valdininkai, 130 apmokytų ir 166 neapmokyti kareiviai, 2 samdomi tarnautojai. Komendantūra turėjo 2 kulkosvaidžius, 297 šautuvus, 211 granatų, 10 revolverių, 15 670 šovinių ir kt. Rugsjūčio 28 d. iš Marijampolės atvyko karin. Jono Mučo vadovaujama 97-oji kareivių kuopa. Ji tapo Seinų apskrities komendantūros 3-iaja kuopa.

Pas Seinų apskrities organizacinio komiteto narį Antaną Pečiulį rinkdavosi lietuviai inteligentai, aptarinėjo susidariusią padėtį, pasidalydavo informacija apie pastebėtus lenkų įtartinus veiksmus. Remdamiesi lenkų pavyzdžiu, ėmėsi mokyti kaimų gyventojus, kaip reikalui esant ginti savo sodybas.

Politinę lietuvių padėtį Pietų Suvalkijoje pagerino tai, jog pagal 1919 m. birželio 18 d. nustatytą demarkacijos liniją Lietuvai palikta beveik visa Suvalkija, išskyrus pietinę Augustavo apskrities dalį su pačiu Augustavu. Pasinaudojusi

palankiomis aplinkybėmis, Lietuvos karinė vadovybė 1919 m. birželio 1 d. įsteigė Suvalkų miesto ir apskrities komendantūrą, jos vadu paskyrė karin. Juozą Perekšlį. Komendantūros formavimui gauti 51 185 auksiniai. Pradėti telkti kareiviai. Birželio 15 d. iš Seinų į Suvalkų apskrities komendantūrą perkelti karin. Viktoro Giedrio vadovaujami 73 kareiviai. Birželio 21 d. iš Marijampolės atvyko karin. Aleksandras Mikelėnas su 1-ojo pėst. pulko III bataliono 80 kareivių. Karin. V. Giedrys paskirtas komendanto padėjėju. Suvalkų apskrities komendantūros 1-oji kuopa (apie 80 pėstininkų ir 15 raitelių) apsigyveno „Augustavo kareivinėse“ Augustavo gatvėje, o 2-oji kuopa, vadovaujama karin. Edmundo Bardausko (Kauno apskr. dvarininko, lenkų kilmės), įsikūrė Tartoko k. (lenk. Tartak), prie Vygrių ežero. Liepos 8 d. iš Marijampolės I atsargos bataliono atsiųsti 58 kareiviai, o kitą dieną iš Kauno II atsargos bataliono – 2 karininkai ir 109 kareiviai. Liepos 11 d. iš Krašto apsaugos ministerijos Tiekimų skyriaus gauta 59 500 auksinų. Komendantūra gerokai sustiprėjo. Joje buvo 5 karininkai, 2 karo valdininkai, 1 felčeris, 338 kareiviai. Ji turėjo 8 arklius, 290 šautuvų, 18 501 šovinį, 15 granatų ir kt.

Suvalkų mieste klostėsi sudėtinga padėtis. Daug sulenkėjusių vietos gyventojų rodė aišką priešišką nusiteikimą kuriamai lietuvių komendantūrai. Oficialias civilines įstaigas jie turėjo savo rankose. Okupacinė vokiečių valdžia Suvalkuose jautėsi tvirtai, tačiau konfliktuoti su lenkais didelio entuziazmo irgi nerodė. Komendanto karin. J. Perekšlio teigimu, norint Suvalkų mieste bei apskrityje įvesti savąją tvarką, reikėjo turėti bent 10 karininkų ir 500 kareivių.

1919 m. birželio mėn. pabaigoje vokiečiai ėmė trauktis iš pietinės Lietuvos teritorijos, tačiau tvarkai palaikyti keliolika jų žandarų dar liko Veisiejuose, Kapčiamiestyje,

Berznye, Gibuose, Krasnapolyje ir Seinuose. Vokiečiams traukiantis iš Gardino, Seinų apskrities komendantūrai teko užimti Druskininkų–Nemuno–Augustavo kanalo–Miklašuvkos ruožą. Tuo metu komendantūra teturėjo vieną pėstininkų kuopą ir pusę kavalerijos eskadrono.

Liepos 2 d. (kitur nurodoma, kad liepos 6 d.) per Aplankymo atlaidus Seinuose vyko didelė patriotinė demonstracija, kurioje dalyvavo keli tūkstančiai miesto ir apylinkių lietuvių. Jie reiškė protestus prieš Lenkijos pretenzijas į Seinų kraštą, nes Lenkija, 1918 m. atgavusi nepriklausomybę ir jau anksčiau spėjusi suorganizuoti savo kariuomenę, siekė įgyvendinti politinius tikslus – atkurti iki 1772 m. padalijimo buvusią senąją unijinę Lietuvos–Lenkijos valstybę arba bent prisijungti Vilnių ir Pietryčių Lietuvos bei dalies Gudijos ir Ukrainos žemes. Demonstracijoje neštos vėliavos ir plakatai su užrašais: „Lai gyvuoja Seinai, Lietuvos miestas“, „Lai gyvuoja nepriklausomos Lietuvos valstybė“. Kalbas sakė: A. Kubilius, K. Kaupas, kun. J. Laukaitis, kun. J. Juozaitis, L. Čepulis, M. Ražaitis, J. Dereškevičius.

1919 m. pradžioje Pietų Suvalkijoje lenkai pradėjo aktyvinti savo veiklą. Remiami turtingų vietos dvarininkų ir Varšuvos valdžios, įsigijo ginklų ir kitos karinės amunicijos. 1919 m. sausio mėn. pirmoje pusėje vyriausiasis Lenkijos POW komendantas A. Kocas paskyrė karininką A. Rudnickį Suvalkų ir Kauno POW apygardų vadovu. A. Kocas aprūpino A. Rudnickį lėšomis, instrukcijomis, slaptais leidiniais, instruktoriais. Padirbėjęs pusantro mėnesio, A. Rudnickis gyrėsi Suvalkų apygardoje suorganizavęs 1 200 su viršum partizanų. A. Rudnickis lenkiškomis skelbė ne tik Lazdijų, Kalvarijos, Serijų, bet ir Simno apylinkes.

1919 m. gegužės–birželio mėn. lietuvių ir lenkų santykiai tapo labai

įtempti, nes artėjant vokiečių išsikraustymo iš Suvalkijos terminui, turėjo būti sprendžiamas klausimas, kam atiteks šis kraštas – lietuviams ar lenkams.

Lenkams pavykus paveikti Prancūzijos maršalą F. Fošą, 1919 m. liepos 26 d. buvo nustatyta nauja, Lenkijai palanki demarkacijos linija. Ji Sūduvą padalijo tarp Lietuvos ir Lenkijos, lenkams palikdama daug lietuvių gyvenamųjų vietovių, iš jų ir pačius žymiausius lietuviybės centrus – Seinus ir Punkską su apylinkėmis. Nuo tada Lenkijai priskirtam Seinų kraštui prigijo „Suvalkų trikampio“ pavadinimas. Lenkai ir tuo nesitenkino. Jiems rūpėjo okupuoti visą Lietuvą ar bent atplėšti nuo jos daugiau žemių už maršalo F. Fošo demarkacijos linijos. 1919 m. rugpjūčio 12 d. Suvalkų mieste suorganizavo Suvalkijos lenkų suvažiavimą, kuriame dalyvavo dvarininkai ne tik iš Pietų Suvalkijos, bet ir iš Kalvarijos, Vilkaviškio bei Marijampolės apskričių. Suvažiavimo rezoliucijoje buvo pareikšta, kad naujoji maršalo F. Fošo demarkacijos linija netenkina lenkų interesų, kad lietuvių valdžios spauda galinti sukelti lenkų gyventojų sukilimą ir kad „lenkų kariuomenei užėmus Lietuvą, galima bus išspręsti painingą lenkų–lietuvių problemą“.

1919 m. rugpjūčio 10 d. vokiečiai pasitraukė iš Seinų, o rugpjūčio 22 d. paliko ir Suvalkus. Rugpjūčio 13 d. Suvalkų apskrities komendantūros 2-osios kuopos 101 kareivis buvo perduotas Seinų apskrities komendantūrai. Rugpjūčio 18 d. į Seinus papildomai dar nusiųsti 105 kareiviai. Karininkai V. Giedrys ir A. Mikelėnas su 185 kareiviais išsiųsti į Marijampolę. Rugpjūčio 16 d. Suvalkuose apskrities komendantūrai buvo paskelbtas paskutinis įsakymas Nr. 58, ir komendantūra persikėlė į Marijampolę. 1919 m. spalio 1 d. Suvalkų apskrities komendantūra galutinai likviduota.

Sužinoję, kad Santarvės valstybės tarp Lietuvos ir Lenkijos nustatė naują demarkacinę liniją ir Lenkijai atidavė vos ne visą Seinų apskritį, šio krašto žmonės labai sujudė, ryžosi visomis jėgomis gintis nuo priešų. Rugpjūčio 20 d. į Seinus atvyko Lietuvos Vyriausybės ministras pirmininkas Mykolas Sleževičius. Seinams tai tapo didele švente. Ministras pirmininkas pasakė ilgą, turiningą ir karštą patriotinę kalbą, ragindamas „*visus ginti savo sodybas iki paskutiniųjų, kas kuo gali: stoti su kirviais, šakėmis ir dalgiais, ir niekam neužleisti nė vienos pėdos tėvų amžiais apgyventos žemės*“. Mieste susirinkusi tūkstantinė minia, išklausiusi M. Sleževičiaus kalbą, skandavo, kad „*nepasiduosianti lenkams, neleisianti pavergti gimtojo krašto, nors reikėtų nustoti viso turto ar atiduoti gyvybę, pasižadėjo visi kaip vienas stoti į kovą, o nesėkmės atveju – sudeginti savo namus, kad neatitektų priešui*“. Šis patriotinis sustiprinimas atliktas pačiu laiku, nes po kelių dienų prasiėjo lenkų puolimas.

1919 m. rugpjūčio mėn. pradžioje Suvalkų miesto sode vyko politinis mitingas, kurio metu paskelbta, jog Lenkijos valstybės vadovas Juzefas Pilsudskis Lietuvą prijungia prie Lenkijos, buvo raginta organizuoti sukilėlius ir ruošti perversmus. Panašus posėdis rugpjūčio 12 d. vyko Sumavos kaime. Čia buvo nutarta organizuoti perversmą Seinuose, Lazdijuose, Kapčiamiestyje, Veisiejuose ir Simne. Lenkų karines formuotes organizavo buvęs Rusijos armijos karininkas, Dapkiškių dvaro

Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo Žvalgybos skyriaus valdininkas Petras Šacikauskas. Lazdijai, 1919-08-19

Iš Gintaro Laučinsko kolekcijos

savininkas Sadauskas. Į Metelių dvarą atvyko Lenkijos kariuomenės karininkai su perversmo instrukcijomis. Jų tikslas buvo nuversti teisėtą Lazdijų ir Simno valsčių lietuvių vadovybę ir prijungti prie Lenkijos valstybės. Jeigu Simne lenkų perversmas būtų pavykęs, komendantu buvo numatytas Jurgis Vaičiulionis, o viršaičiu – Adomas Juknelevičius. Lazdijų miesto komendantu buvo numatytas simniškis Konstantinas Paulauskas.

Suvalkų apygardos POW vadovybė, vykdydama 1919 m. rugpjūčio 12 d. Suvalkijos dvarininkų suvažiavimo deklaraciją, nutarė rugpjūčio mėn. naktį iš 22-osios į 23-iąją pulti lietuvius, išstumti juos už demarkacijos linijos, o po to užimti sritį iki pat

Simno miestelio, Alytaus apskrityje. Sukilėlius ginklais turėjo paremti reguliarioji Lenkijos kariuomenė. Pirmąją naktį numatyta užimti Seirijus, Lazdijus, Didžiulius, ežerų ruožą tarp Gibų ir Želvos, Kapčiamiestį, Šadžiūnus, o rugpjūčio 24 d. auštant – Seinus ir Krasnapolį. Sukilėlių partizanų būrius sudarė sulenkėję, tautiškai nesusipratę, lenkų sukurstyti dvarų darbininkai ir smulkūs ūkininkai, negalėję pragyventi iš savo žemės ir dirbę dvaruose.

1919 m. rugpjūčio 22 d. apie 20 val. lenkų partizanai (apie 270 vyrų) puolė Seinus, bet miesto įgula (25 kareiviai ir 17 milicininkų), vadovaujama komendanto karin. S. Asevičiaus, puolimą atrėmė. Atsipeikėję po nesėkmingo puolimo, lenkų partizanai, gavę iš Lenkijos kariuomenės paramą (apie 800 vyrų, ginkluotų 2 kulkosvaidžiais), rugpjūčio 23 d. 3 val. ryte vėl puolė Seinus. Atkaklus mūšis tęsėsi apie 6 val. Seinų gynėjai lietuviai, matydami, kad miestas supamas iš pietų ir šiaurės, tvarkingai atsitraukė Lazdijų link.

Sėkmingas POW dalinių puolimas vyko dėl Seinų apskrities komendantūros kuopos vado karin. E. Bardausko išdavystės. Per jį lenkų partizanai gaudavo visas žinias apie Lietuvos karių dislokaciją ir todėl galėjo pasirinkti tinkamiausią momentą puolimui. Be to, tikėjosi paramos ginklais iš nuginkluotos karin. E. Bardausko kuopos. Karin. E. Bardausko kuopos kareiviai nujautė lenkų partizanų veikimą ir ragino savo vadą, kad imtųsi kokių nors veiksmų, tačiau jis juos nuramindavo ir liepdavo vykdyti savo pareigas. Prasidėjus priešų puolimui, karin. E. Bardauskas pats nuginklavo dalį prie savęs buvusios kuopos karių, o kitą dalį, kuri stovėjo Pronckuose (lenk. Frącki), liepė nuginkluoti kuopos viršilai. Apie 18 kareivių, drąsesnių savanorių, nepasidavė ir ilgokai kovėsi su lenkais. Po mūšio lietuviai kariai ir milicininkai buvo privirsti atsitraukti. Užėmė Seinus, lenkai

pradėjo suiminėti ir grūsti į kalėjimą nespėjusius pasitraukti Seinų apskrities komiteto narius, vietos inteligentus, net gimnazijos moksleivius – tautinį lietuvių aktyvą. Kai kuriuos lietuvius, įtariamus esant partizanais, ruošėsi sušaudyti. Buvęs kuopos vadas karin. E. Bardauskas, pasidavęs lenkams, apsirengė jų uniforma ir vėliau tarnavo Lenkijos kariuomenėje.

Seinų apskrities komendantūros kariams traukiantis iš Seinų, maždaug 9 km iki Lazdijų, Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo Žvalgybos skyriaus valdininkas Petras Sacikauskas sulaukė ginkluotą lenkų partizaną, kuris skubėjo pranešti į Seinus, kad Lazdijai taip pat užimti lenkų. Sužinota, kad šis miestas sukilusių peoviakų jau užimtas, lietuvių milicija nuginkluota, o svarbesni valdininkai bei visuomenės veikėjai areštuoti. Paporučikis (jaunesnysis leitenantas) Vaičiulionis Lazdijuose buvo surinkęs per 50 ginkluotų peoviakų būrį, kuris sutiko lietuvių dalinį ugnimi. Susirėmimas vyko rugpjūčio 23 d. apie 12 val. Karin. S. Asevičiaus vadovaujami kariai puolė Lazdijų „sukilėlius“ ir, remiami lietuvių partizanų, po 2 val. susišaudymo juos išsklaidė ir išvijo iš Lazdijų. 3 peoviakai žuvo ir keliolika buvo sužeistų.

Kapčiamiesčio valsčiaus POW komendantas su keliolika vietinių peoviakų trumpam užėmė Kapčiamiestį ir saugojo teritoriją iš pietryčių pusės nuo lietuvių puolimo. Ten buvę 3 lietuvių milicininkai, atsišaudydami pasitraukė, išsinešdami telefono aparatų. Buvo peoviakų bandymų užimti Veisiejus ir Seirijus. Simno valsčiaus POW „kuopos“ keliolika narių dalyvavo „sukilime“ Lazdijuose.

Rugpjūčio 24 d. Seinų apskrities komendantūros žinion iš Marijampolės į Lazdijus atsiųsta I atsargos bataliono 1-oji kuopa (2 karininkai ir 120 kareivių), o iš Alytaus apskrities komendantūros – 30 kareivių, vadovaujama karininko. Komendantui

karin. S. Asevičiui įsakyta užimti Seinus.

Rugpjūčio 25 d. 7 val. ryte karin. S. Asevičiaus vadovaujami 150 kareivių staigiai ir lenkams netikėtai iš šiaurės vakarų pusės puolė ir užėmė Seinus. Iš kalėjimo išlaisvinti 127 belaisviai: kareiviai ir milicininkai bei keliolika lietuvių visuomenės veikėjų. Iš lietuvių pusės žuvo 1 milicininkas ir 8 kareiviai sužeisti. Mieste rasti nukauti 3 Lenkijos kariuomenės karininkai, iš jų ir Seinų POW komendantas paporučikis Vaclavas Zavadzakis, 18 kareivių ir 27 partizanai, dar 21 sužeistas (Lenkijos šaltiniai nurodo 16 žuvusių ir 30 sužeistų). Kunigas dr. Mykolas Ražaitis atsiminimuose „Seinų įvykiai nuo 1918 m. pabaigos iki 1919 m. pabaigos“ (mašinraštis, be datos) rašė: „Žuvo apie 40 Suvalkų miesto gimnazistų, kokia 80 buvo sužeistų. Buvo nušautas vaistininkas Domoslawskis ir broliai Mieszczyński“.

Tačiau apie 13 val. gausių lenkų pajėgų (apie 700 vyrų) iš visų pusių spaudžiami lietuvių kovotojai paliko Seinus ir grįžo į Lazdijus. Lenkai savo spaudoje, aprašinėdami šį mūšį pabrėžia, kad lietuviams padėję vokiečiai. Iš tikrųjų tuo metu vokiečių šiame krašte jau nebuvo, tik kai kurie lietuviai dėvėjo iš vokiečių karių pirktą aprangą.

Rugpjūčio 26 d. Lazdijuose įvyko didelis mitingas prieš Lenkiją ir Santarvės valstybes, kurios lenkams pataikavo. Mitinge dalyvavo apie 4 000 žmonių iš Lazdijų, Šventežerio, Rudaminos, Kučiūnų, Seinų ir kt. parapijų. Priimtoje rezoliucijoje reikalauta, kad lenkai išeitų iš užimtų Lietuvos žemių. Po mitingo kun. J. Juozaitis suorganizavo apie 200 partizanų, kurie pasižadėjo ginklu kautis su lenkais.

Rugpjūčio 27 d. iš Marijampolės atsiųsta dar viena kuopa kareivių ir dvi patrankos. Kun. J. Juozaičio vadovaujamiems partizanam išduoti ginklai. Karin. S. Asevičius gavo

Iš Gintaro Lučinsko kolekcijos

POW Seinų komendantas paporučikis Vaclavas Zavadzkiš

įsakymą su Lazdijuose esančia įgula ir partizanais užimti Seinus. Rugpjūčio 28 d. lietuviai, atsiėmę Seinus, išvadavo suimtuosius, susigražino dalį palikto apskrities įstaigų turto, bet netrukus vėl turėjo palikti miestą. Kautynėse prieš lenkus ties Seinais sužeisti 32 lietuvių kariai, 17 dingo be žinios, o karin. J. Galvydis pateko į nelaisvę. Į atsargos bataliono karin. Antanas Kemėžis Seinuose paėmė lenkišką vėliavą su užrašu „Dieve, gelbėk Lenkiją“ (lenk. Boże, zbaw Polskę), o karin. S. Asevičius – Londone išleistą didelį sieninį žemėlapij, kuriame Lenkija pavaizduota „nuo jūros iki jūros“ (lenk. Polska od morza do morza), t. y. nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Tame žemėlapyje Lenkija apėmė visą Lietuvos teritoriją ir Latviją iki Dauguvos upės. Vėliau tas žemėlapis kabojo Kauno

nijos, o likusioje už jos Seinų apskrities dalyje pradėjo šeiminkauti lenkai, naikindami bet kokius lietuviškumo židinius. Prasidėjo kruvinos lietuvių–lenkų kovos, kurios tęsėsi iki 1923 m. pavasario.

Lenkų „sukilimas“ įvyko ir Seinų kraštas prijungtas prie Lenkijos. Tačiau Lazdijų lenkuojantys asmenys paskubėjo – nelaukdami, kol Lenkijos kariuomenė atvyks iš Seinų, patys užėmė miestą, nuginklavo vietos miliciją, užėmė paštą ir kitas įstaigas. Lietuvos kariuomenės kariai ir vietos partizanai greit likvidavo šį perversmą. 1927 m. gruodžio 12 d. Lietuvos kariuomenės teismo nuosprendžiu 8 Lazdijų „sukilėliai“ buvo nuteisti kalėti, o daugiau kaip 40 „sukilėlių“ pasitraukė į Lenkiją ir išvengė atsakomybės.

Karo muziejuje, ten pat buvo saugoma ir paimtoji vėliava.

1919 m. rugpjūčio mėn. Seinų lenkų „sukilimo“ metu buvo sužeistas Lietuvos kariuomenės 1 karininkas, 7 kareiviai nukauti, 31 kareivis sužeistas, dingo be žinios ir pateko nelaisvėn 12 kareivių.

Lenkijos istorikai teigia, kad Seinų miestas per tą laikotarpį iš rankų į rankas ėjo 13 kartų. 1919 m. rugsėjo 6 d. Lietuvos kariuomenė pasitraukė iki liepos 26 d. nustatytos maršalo F. Fošo demarkacijos li-

Šaltiniai ir literatūra:

1. Stasys Asevičius. *Praeitin atsigrėžus. Kaunas, 1993, p. 42, 43, 45, 46, 54, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74.*

2. Juozas Kuckailis. *Sentėvių dvasia liepsnoti. Vilnius, 2003, p. 18, 19, 20, 21.*

3. Gintaras Lučinskas. *Žuvę už Lietuvą. Laisvės kovos Dainavos krašte 1918–1923 metais. Alytus, 2010, p. 28, 30, 31, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 53.*

4. Dr. Antanas Rukša. *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės (Lietuvių–lenkų santykiai ir kovų pradžia), t. 2. Cleveland, 1981, p. 312, 314, 317, 324–335.*

5. *Kovos su Lenkais Suvalkijoje. Kariškių žodis. 1919 m. rugsėjo 11 d. Nr. 17, p. 134–135.*

6. *Kaip lietuvių partizanas vežė lenkų kareivius. Karys. 1936 m. kovo 26 d. Nr. 13, p. 310–311.*

7. *Partizano ir kario savanorio motina. Karys. 1936 m. gegužės 7 d. Nr. 19, p. 456–457.*

8. *Su mumis priešas daug žiauriau elgėsi, kaip su kareiviais. Karys. 1938 m. rugsėjo 8 d. Nr. 36, p. 1010–1012.*

9. Vyr. ltn. Tarasovas. *Marijampolės grupės operacijos (1919–1920 m.). Karo archyvas, t. 3. Kaunas, 1926, p. 229, 230, 231, 232, 233.*

10. Jurgis Ramanauskas. *1918–1920 metai Seinų krašte. Karo archyvas, t. 12. Kaunas, 1940, p. 212, 213, 215, 216, 217, 220, 225, 227, 228, 229, 231, 232, 235, 238, 239, 244, 247, 249, 250, 252.*

11. *Kovos su Lenkais Suvalkijoje. Lietuva. 1919 m. rugsėjo 13 d. Nr. 201, p. 1, 2.*

12. S. Zaskevičius. *Kelių istorijos teisingumui (1919 metų kovas dėl Seinų prisiminus). Mūsų žinynas Nr. 67, 1930 m., p. 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371.*

13. Stefanija Safronova, Daiva Mikalauskienė. *Lietuvių karių kovos Lazdijų rajone. Dzūkų žinios. 2007 m. birželio 23 d. Nr. 48, p. 5 (1 dalis).*

14. Stefanija Safronova, Daiva Mikalauskienė. *Lietuvių karių kovos Lazdijų rajone. Dzūkų žinios. 2007 m. birželio 27 d. Nr. 49, p. 5 (2 dalis).*

15. Vytautas Voveris. *Seinų katastrofa. Valstiečių laikraštis. 2001 m. rugpjūčio 25 d. Nr. 68, p. 4.*

Vyskupą Paulių Baltakį prisiminus

VYTAUTAS PEČIULIS

Jeigu reikėtų nusakyti, koks asmuo buvo vyskupas Paulius Antanas Baltakis, visi, kurie jį pažinojo, pasisakytų tik teigiamai. Vyskupas artimai bendravo su iš Suvalkų trikampio kilusiais žmonėmis Kanadoje. Vyskupo pirmasis susitikimas su Suvalkų trikampio lietuviais vyko Vatikane 1987 m., minint Lietuvos krikšto 600 metų sukaktį. Susitikau su Punsko, Seinų ir Smalėnų parapijų piligrimais, atvykusiais į sukakties minėjimą, ir visuose renginiuose dalyvavome kartu. Vyskupą Baltakį pamačiau einantį per šv. Petro bazilikos aikštę. Pakviečiau jį susipažinti su Suvalkų trikampio lietuviais. Vyskupas mielai sutiko ir praleido nemažai laiko kalbėdamasis apie lietuvių reikalus lietuviškose parapijose. Sakė, kad netolimoje ateityje žada su kun. Edmundu Putrimu apsilankyti Suvalkų trikampyje. Nuo tada vyskupas palaikė artimus ryšius

su mūsų krašto lietuviais ir, kiek žinoma, čia lankėsi septynis kartus.

Ką labiausia reikėtų prisiminti, Vyskupui iškeliavus į amžinybę? Vyskupas Paulius Antanas Baltakis OFM gimė 1925 m. sausio 1 d. Latavėnų kaime, Troškūnų parapijoje, Anykščių apylinkėje. Mokėsi pranciškonų gimnazijoje Anykščiuose. 1944 m. pavasarį išėjo savanoriu į generolo Povilo Plechavičiaus kuriamą Vietinę rinktinę. 1944 m. vasarą nesutarus su vokiečių karo vadovybe ir paleidus rinktinę, slapstėsi, bet buvo vokiečių suimtas ir išvežtas darbams į aviacijos dalinį. Taip atsidūrė Norvegijoje, o 1945 m., karui pasibaigus, atsirado Belgijoje. 1945–1952 m. Liuveno universitete Belgijoje studijavo teologiją ir filosofiją, įstojo į pranciškonų observantų ordiną. 1950 m. rugsėjo 15 d. davė amžinuosius įžadus ir pasirinko vienuolinį Pauliaus vardą, Antanas –

jo krikšto vardas. 1952 m. rugpjūčio 24 d. Paulius Antanas Baltakis OFM įšventintas kunigu ir išvyko į lietuvių pranciškonų Šv. Kazimiero provinciją, įsikūrusią Kenebankporte, Meino valstijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kanadoje 1953–1963 m. dirbo Toronto lietuvių Prisikėlimo parapijoje vikaru ir pranciškonų vienuolyno vyresnioju. 1964–1967 m. buvo lietuvių pranciškonų Šv. Kazimiero provincijos provincijolo patarėjas, Toronto pranciškonų vienuolyno gvardijonas. 1969 m. perkeltas į Niujorką (JAV) ir ėjo Bruklino Šv. Kazimiero pranciškonų vienuolyno vyresniojo pareigas, vadovavo Lietuvių katalikų religinei šalpai, organizavo lietuvių kultūros centro „Kultūros židinys“ statybą, dėstė lituanistinėje mokykloje ir buvo Lietuvos skautų sąjungos vadovas. 1979–1984 m., būdamas lietuvių pranciškonų bendruomenės Šv. Kazimiero provincijos provincijolas, vadovavo Kanados ir Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių pranciškonų bendruomenei. 1984 m. birželio 13 d. popiežius Jonas Paulius II įšventino vyskupu ir paskyrė išeivijos lietuvių ganytoju – pirmuoju, kuriam skirtos tokios pareigos. Tai buvo išskirtinis žingsnis, kadangi tuo metu Lietuva buvo okupuota ir formaliai neegzistavo kaip valstybė. Jungtinių Amerikos Valstijų vyskupų konferencija priėmė vyskupą Paulių kaip visateisį narį. Tai buvo didelis laimėjimas, kuriuo Jungtinės Amerikos Valstijos nepripažino Sovietų Sąjungos okupacijos Lietuvoje ir palaikė pagrindyje veikusią Katalikų bažnyčią bei jos siekius. Vyskupas P. Baltakis buvo Lietuvos pagrindžio bažnyčios balsas pasaulyje. Per jo paskyrimą ir asmenybę „Katalikų bažnyčios kronika“ plito pasaulyje, o būdamas Lietuvių katalikų

Pažintis su Vyskupu 1987 m. Vatikane. Priekyje iš kairės: Genė Žilinskienė, Irena Grigutienė ir Danutė Nevulienė. Stovi: Vytautas Pečiulis, Juozas Jankauskas, Angelė Šliaužienė, Juozas Leončikas, Vyskupas, Kazimieras Jonušonis, Aurelija Pečiulytė, Elena Nevulienė ir Juozas Grigutis

Vytauto ir Irenos Pečiulių šeima su Vyskupu Sutvirtinimo dieną. Iš kairės: Vytautas, Rimas, Vilija, Vyskupas, Virginija, Irena ir Edwardas

religinės šalpos pirmininku padėjo finansiskai remti pagrindžio Bažnyčią.

Nuo 1984-ųjų iki 2003-ųjų vyskupas Paulius Baltakis vadovavo užsienio lietuvių katalikų sielovadai, aplankė bene visas pasaulyje lietuvių katalikų bendruomenes ir parapijas. Vyskupas rūpinosi 140 lietuvių parapijų ir misijų, apie milijono užsienio lietuvių sielovada, palaikė glaudžius ryšius su Lietuvos vyskupais ir tikinčiaisiais. Vyskupas išgarsėjo kaip aktyviausias Lietuvos tikinčiųjų teisių ir laisvių gynėjas bei užtarėjas pasaulio katalikų bendruomenėje.

Nuo 1984 m. išėivijos lietuvių vyskupas Paulius Baltakis gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose, Bruklino Šv. Kazimiero pranciškonų vienuolyne. Į lietuviškas parapijas buvo kviečiamas minint žymesnes progas. Lankydamasis teikdavo Sutvirtinimo sakramentą parapijų jaunimui. Jo pamokslai buvo gilios minties apie tikėjimą ir tautiškus jausmus.

Nuo pirmojo susitikimo su Suvalkų trikampio lietuviais Romoje vyskupas išnaudojo kiekvieną progą apsilankyti mūsų krašte ir pajusti tikrą lietuviybės lopšį, kuriame dvelkia

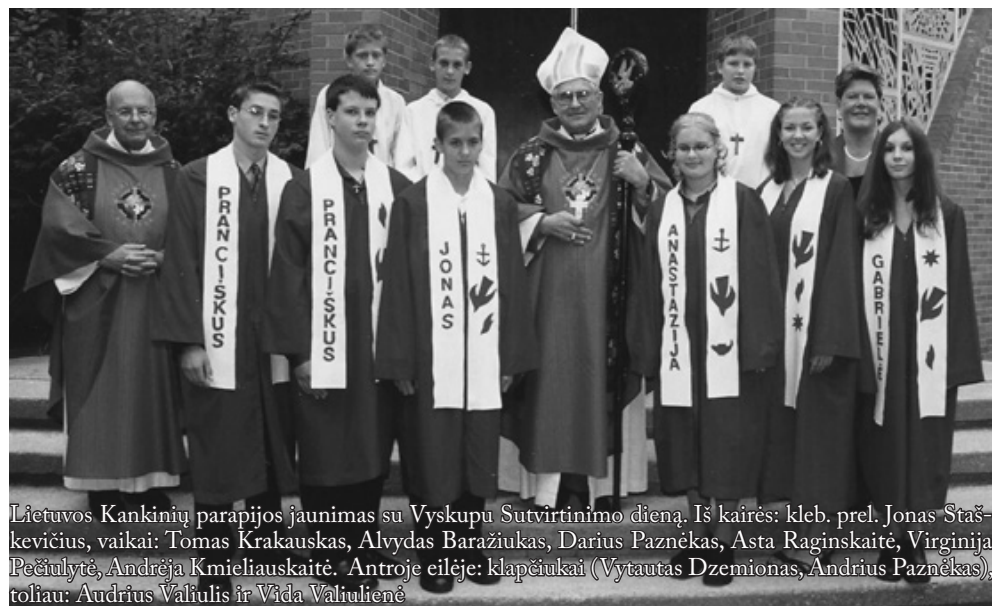
tikra lietuviybė. Visuomet, kai susitikdavome, buvo juntamas jo geranoriškumas ir jausmai šiam kraštui. Vyskupo dėka pagerėjo santykiai su Elko vyskupijos vyskupais, kurie tapo palankesni lietuvių reikalams.

Vyskupas pasakojo tokį paprastą atsitikimą, kai Seinų parapijos kaime prie Galadusio dalyvavo susitikime su šio krašto lietuviais. Vėlokai važiuodamas kaimo keliuku privažiavo ant kelio ramiai gulintį karvę, pakelėje pririštą ir prigulusią nakties poilsio. Sustojęs

turėjo gražiai paprašyti, kad ši atsikeltų ir leistų pravažiuoti. Vyskupas visa tai pasakojo su humoro jausmu. Apie jo bendravimą Suvalkų trikampio reikalais būtų galima daug prirašyti.

Deja, gyvenimas eina savo vaga ir amžiaus našta ėmė trukdyti toliau eiti sielovados pareigas. 2003 m. spalį vyskupas įteikė prašymą pasitraukti iš pareigų. Popiežius Jonas Paulius II priėmė užsienyje gyvenančių lietuvių vyskupo Pauliaus Baltakio atsistatydinimą dėl amžiaus ir atleido iš einamų pareigų. Iki 2009 m. vyskupas gyveno Niujorke ir kiek sveikata leido vadovavo Lietuvos katalikų religinei šalpai. Pablogėjus sveikatai persikėlė į Šv. Antano pranciškonų vienuolyną Kenbankporte, Meino valstijoje. 2018 m. balandį lydymas prelado Edmundo Putrimo grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kaune. Paskutinį kartą vyskupą teko matyti televizijoje 2018 m., kai Lietuvoje lankėsi popiežius Pranciškus – ligonio vežimėlyje susitiko su popiežiumi Kaune. Vyskupas Paulius Antanas Baltakis OFM mirė 2019 m. gegužės 17 d. Kaune. Palaidotas Kretingos senosiose kapinėse.

Vyskupas Paulius Antanas Baltakis OFM buvo asmenybė: ištikimas tikėjimui, tautai, o visi jo atlikti darbai – didelis paminklas jo asmenybei įamžinti.

Lietuvos Kankinių parapijos jaunimas su Vyskupu Sutvirtinimo dieną. Iš kairės: kleb. prel. Jonas Staškevičius, vaikai: Tomas Krakauskas, Alvydas Baraziukas, Darius Paznėkas, Asta Raginskaitė, Virginija Pečiulytė, Andrėja Kmieliauskaitė. Antroje eilėje: klapčiukai (Vytautas Dzemionas, Andrius Paznėkas), toliau: Audrius Valiulis ir Vida Valiulienė

Jurgį Černelį prisiminus

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Liko tūkstančiai nuotraukų, kruopščiai išsaugotų diskeliuose, dalis sudėliotų lentynose, kita – išdalytų žmonėms, giminaičiams ir draugams. Atgulė dėžėse turbūt nesuskaičiuotas kiekis Lietuvos pašto ženkliukų ir proginių vokų. Išėjo žmogus, palikęs keliasdešimt metų kauptas nepaprastai gražius ir istoriškai svarbių rinkinių kolekcijas. Jurgiui Černeliui jo pomėgis fotografuoti ir rinkti pašto ženklus ir vokus buvo žinomas labai siauram žmonių ratui. Jeigu ne 2015 m. portale punskas.pl skelbtas įrašas, atskleidžiantis J. Černelio filatelisto asmenybę, kažin, ar tokia informacija

nebūtų likusi tik artimiausių žmonių rate. Jis niekada tuo nesigyrė. Tai buvo jo mažasis pasaulis, kuriame rasdavo ramybę ir susikaupimą. Įdomu, kad pirmuosius albumus su prieškariniais pašto ženkliukais parsivežė iš Silezijos. Dabar jie saugomi tėviškėje Agurkiuose.

Apie J. Černelį nėra lengva rašyti. Tai nebuvo kaimo žmogus, kuris valandomis galėtų pasakoti apie gyvenimą už miesto, ūkio darbus ir lengva ranka dalyti prisiminimus kitiems, kad liktų užrašyti faktai. Tačiau klaidinga būtų teigti, kad jis su kaimu neturėjo nieko bendra. Kaime gimė, augo ir brendo. Agurkiuose. Prie pat

Kampučio ežero. Čia vijosi jo pirmos nelengvo ūkiško gyvenimo patirtys, noras padėti šeimai, kartu ir troškulys semtis žinių, skaityti, domėtis politika. Ar jis buvo vienas tų, labai norėjusių mokytis? Galbūt. Sunku rasti vieną taiklų atsakymą. Pasakojama, kad jis patyliukais norėjo mokytis Seinų amatų mokykloje, bet tėvai neleido – liepė tęsti mokslus lietuviškame licėjyje. Lyg tėvas norėjo, kad Jurgis ateityje galėtų dirbti lengvesnius darbus „su popieriais“, galbūt pavyktų pasiekti buhalterio postą. Taip ir pradėjo mokslus Punske licėjyje, bet nebaigė, ir ne dėl to, kad nesimokė. Pirmoje licėjaus klasėje susilaužė klubą. Kaip ir kokiomis aplinkybėmis

tai atsitiko, niekada niekam neišpažino. Tik minėjo, kad tai įvyko būnant su Juozu Stoskeliūnu. Prireikė net dviejų operacijų. Pirmos – geležimis kaulus sujungti, antros – užgijus lūžiui, jas pašalinti. Jurgis gerą pusmetį turėjo kaip nors gyventi su didele dalimi užgipsuoto kūno. „Čik galva kyšojo. Kap kosmonautas. Viena koja buvo neužgipsuota“. Brolis Kazimieras pasakoja, kad Jurgis su gipsu labai smagiai vaikščiojo. Nereikėjo jam padėti. Nuvažiavus pas gydytoją, medikai išsigando pamatę, kad visas gipsas sulūžęs. Tada gydytojas nepagailėjo karčių žodžių. Vėliau paaiškėjo, kad lūžiai įvyko dėl augančio organizmo, bet klubas kuo puikiausiai sugijo. Jurgis tik vyresniame amžiuje, vos prieš kelerius metus pajuto didesnius operuoto klubo skausmus. Nors jam gydytojai sakė, kad geriausia būtų operuoti ir dėti protezą, tačiau jis nusprendė – kol gali dar normaliai gyventi ir vaikščioti, nesioperuos. Taigi dėl šio nelaimingo įvykio Jurgis praleido nemažai mokslo valandų. Vienas licėjaus mokytojų nesutiko perkelti Jurgio į kitą klasę. Privalėjo atsiskaityti už praleistus dalykus. Dėl įvairių aplinkybių jis nutraukė mokslus.

J. Černelį traukė vokiečių kalba, nors, kaip žinoma, neblogai šnekėjo latviškai ir čekiškai. Vokiškai nešnekėjo, bet viską suprato. Mokėdavo kiekvienam išversti vokišką pokalbį. Gerą šios kalbos pradžią davė licėjus, o po to ir savišvieta. Jo namuose pilna knygų vokiečių kalba. Domino jį labai daug dalykų, todėl pats daug skaitė ir atidžiai klausėsi kiekvieno radijuje nugirsto ar sutikto kelyje žmogaus žodžio. Su kiekvienu lengvai rasdavo

Iš Jurgio Černelio asmeninio archyvo

Jurgio Černelio Pirmoji Komunija – šalia brolis Juozas ir Punske tarnavęs vikaras Boreckis. Antroje eilėje: tėvai Petras ir Anelė

1975 m. Rybnike. Elektrinės statyba

kalbą, kuriam bent kiek rūpėjo Lenkijos lietuvių gyvenimas, Lietuvos ateitis ar itin svarbios pasaulio naujienos. Buitiškai tariant, su nepraustaburniu nebūtų leidęsis į kalbas. Savo savišvieta neretai pralenkdavo ką tik iškeptą magistrą. Bet jis savęs neaukštino, o kitų nežemino. Tiesiog jis mylėjo ilgus pokalbius, mėgdavo pasidalyti savo patirtimi, protingai pajuokauti, niekieno neužgaunant. J. Černelis labai atsargiai dėliojo žodžius, nemėtė jų vėjais, todėl ir jo nuomonė visada būdavo kruopščiai apgalvota, konkreti ir tvirta.

Labai vertino lietuvių etninę kultūrą, jos proveržį ir įvaizdžius šiame krašte. Jo namuose, kaip pas tikrą patriotą lietuvių, akis pasitikdavo trispalvės, tautinės juostos, Lietuvos švietėjų plakatai su citatomis. Iš pirmo žvilgsnio prabangos neturėjo, bet, pagalvojus, ar materialinės vertybės yra prabangos ženklas? Visas turtas slėpė simboluose, elgsenoje ir galvoje.

Jeigu mūsų krašte reikėtų ieškoti patriotiškos asmenybės, J. Černelis būtų tikrasis lietuvis, Tėvynės mylėtojas, Lenkijos lietuvių krašto gerbėjas. Tačiau tai nereiškia, kad jis akiai tikėjo ir gyveno vienos tautos rūpesčiais ir sėkmėmis. Domėjosi kitomis kultūromis, mėgo pokalbius su kitataučiais, labai noriai užmegzdavo draugiškus ryšius su naujais žmonėmis, iš kurių būtų galima pasimokyti, pasidalyti

patirtimi, išmokti vieną kitą svetimos kalbos žodį. Jam rūpėjo ne tautybė, o asmenybė. Kalbama, kad lietuviškumo įkvėpė tėvai, o ypač dėdė Jonas Stoskeliūnas iš kitapus ežero.

J. Černelis 2013 m. birželio 24 d. tapo Jotvingių ir prūsų bendrijos nariu, o nuo 2018 m. gruodžio 27 d. jos valdybos nariu. Čia jis pasireiškė savo sąžiningumu, išmintimi, apgalvotais patarimais, idėjų palaikymu. Petras Lukoševičius išpažino, kad Jurgis labai pergyvendavo dėl šmeižto, nukreipto prieš bendruomenę, kurios veiklą palaikė iš visos širdies. Tiesa, turėjo savo išdidumą, nesileisdavo žeminamas, užgauliojamas. Ypač jam buvo skaudus „Šiurpilių“ klausimas, dėl kurio teko diskutuoti ne su vienu veikliu šio krašto žmogumi. P. Lukoševičius liks jam visą gyvenimą dėkingas už kiekvieną jo nuotrauką, padarytą Jotvingių ir prūsų

gyvenvietėje. Čia jis buvo pagrindinis ir, galima sakyti, vienintelis fotografas.

Jurgis – vyriausias vaikas šeimoje (g. 1952 m.) – nusprendė palikti namus, kuriuose buvo dar du broliai: Juozas (g. 1954 m.) ir Kazimieras (g. 1962 m.), ir išvykti į Sileziją. Norėjo užsidirbti. Penkerius metus darbovosi Lenkijoje ir metus Čekijoje. Įgijęs suvirintojo licenciją, statė elektrinę, dirbo 120 m aukštyje. Ši licencija praverė jam net ir tada, kai grįžo į savo gimtąjį kraštą. Namu grįžo po šešerių metų. Namuose Jurgis nemažai ūkio darbuose padėjo broliui Kazimierui, o Kazimieras jam. Jurgis niekada neatsisakė padėti broliui sunkiausiuose vasaros darbuose, pavyzdžiui, prie šienapjūtės, rugiapjūtės. Vidurinisysis brolis Juozas baigęs amatų mokyklą Seinuose, įsidarbino Ustkos karo laivynė, tik vėliau vedęs Teresę Goberytę persikėlė į Gdynę, kur gyvena lig šiol. Tad suprantama, kad namuose daugiausia dirbo du šiame krašte likę broliai. Jurgis, grįžęs iš pietų Lenkijos, už kelerių metų sutauptą uždarbį nusprendė pasistatyti namą. Įsigijo sklypą Punske ir pradėjo statybas. Čia daug jam padėjo brolis Kazimieras. Jurgis pradėjo ieškotis darbo. Kadangi turėjo suvirintojo licenciją ir mėgo

Broliai Černeliai tėviškėje Agurkiuose. Iš kairės: Juozas, Jurgis, Kazimieras

tokį darbą, dirbo ten, kur reikėjo suvirintojo pagalbos: montuojant centrinės krosnis, jungiant gyvatukus ir pan., daugiausia pas Antaną Petruškevičių Vaitakiemyje. Taip pat neatsakydavo darbo ir melioruojant.

Jurgis buvo vedęs Marytę Aleknavičiūtę, bet po kelių dešimčių metų jų keliai išsiskyrė. Gal jis buvo vienas, bet ne vienišas. Panorėjęs sėsdavo ant savo dviračio ir mindavo pas giminaičius: į Mockus, pas tetą Juliją Ustakienę į Seinus, pas dėdę Kazimierą Stoskeiliūną į Kampuočius ir kitus artimus šeimos narius. Atrodė, kad jis su šia transporto priemone niekada nesiskirdavo. Leisdavęsis į ilgesnes keliones, traukdavo didelį dviratį su rėmu, o po Punsko miestelį važinėjo mažesniu. Verta pridurti, kad dviratis atsirado vėlesniame gyvenime. Prieš tai jis nemažai keliaudavo pėsčiomis.

Ne taip seniai Jurgio broliui Kazimierui kaimynė Valinčienė padovanojo ažuolinį Rūpintojėlį (drožėjo nuo Vilkaviškio). Iš karto pasitarė su Jurgiu, ką su juo daryti, kaip jį įprasminti. Jurgis pasiūlė pastatyti Agurkių kaimo savanorių garbei ant ežero kranto: Černeliui (kilusiam iš Agurkių, gyvenusiam Mockuose, Lietuvoje), Murinui (dabar gyvena Pajaujai), Kuosai ir Kardauskui (dabar gyvena Bendoriai). Sumanė, kad reikia padaryti koplytstulpį – nupjauti ažuolą ir ant jo pastatyti nemažą medinę lietuvių kūrybos statulą, kad gerai matytųsi. Darbai buvo pradėti, bet dėl sveikatos ir laiko stokos šio projekto įgyvendinti broliams nepavyko. Kazimieras nenuleidžia rankų ir tiki, kad tikrai pavyks įvykdyti planą su drožėju Jonu Makausku iš Kreivėnų.

Jurgis šiame krašte buvo žinomas labiausiai potraukiu fotografuoti, jamžinti svarbias šventes, neįprastus suvažiavimus, įdomius susitikimus, anksčiau ir vestuves. Jam nebuvo gaila skirti tam laiko. Vienoje šventėje sugebėdavo padaryti kelis šimtus nuotraukų, kuriose būdavo matyti ne tik svarbiausios įvykio akimirkos, bet ir

žmonės: savi ir svetimi, kurių popieriaus lape sustabdyti veidai perteikdavo nuotaikas, jausmus. Laikydamas rankoje fotoaparata, mokėdavo sutelkti dėmesį į aplinką ir sakomus žodžius, greitai užmegzti pokalbį su kitais. Jo brolis Kazimieras pasakojo, kad pirmą kartą su fotografija susidūrė laimėjęs fotoaparata SMENA (su siaura juoste) mokykliniame konkurse. Vėliau įsigijo nuotraukų ryškinimo aparatūrą ir jai paskyrė atskirą tamsią patalpą, tiksliau dvi: seno namo „priemenukėje“ arba namo viduryje esančioje kameroje, vadinamoje „tamsia“. Visa tai išmoko ir jo brolis Kazimieras, kuris papasakojo, kad Jurgis turėjo labai įdomų nuotyki: važiuodamas, galbūt iš Varšuvos, namo traukiniu susipažino su kažkokiu žmogumi. Gal jo būtų neužkalbinęs, jeigu ne plačiąjuostis LIUBITEL fotoaparatas, kabėjęs ant kaklo. Bandydamas prakalbinti jį keliomis kalbomis, galiausiai susikalbėjo lietuviškai. Pasirodo, kad tai buvo toks

ponas Česnavičius iš Vilniaus. Po šio susitikimo Česnavičius beveik kiekvienais metais atvažiuodavo pas Jurgį pasisvečiuoti. Įdomiausia, kad po kelinto susitikimo padovanojo jam nusižiūrėtą LIUBITELJ, kuriuo galėdavo išgauti labai kokybiškas nuotraukas. Kitas Jurgio laimikis – fotoaparatas PENTAGONAS. Keičiantis laikams, Jurgis neatsiliko, jis taip pat keitė juostinius fotoaparatus į skaitmeninę naujų laikų įrangą. Jo nuotraukos ne kartą buvo spausdinamos „Aušros“ žurnale. Paskutinį kartą Jurgis savo numylėtą fotoaparata laikė liepos 6 d., kai Punske prie Lietuvių kultūros namų buvo giedama Tautiška giesmė, vaikučiai šoko pagal liaudišką muziką, žmonės laikė aukštai iškėlę mažas ir dideles trispalves. Grįždamas namo padarė paskutinę savo namo nuotrauką su iškelta Lietuvos vėliava. Čia jis ir sukluopo. Daugiau savo kojomis neatsistojo. Išliko jį ilgas ir skausmingas nežinios laukimas... Mirė ligoninėje liepos 18 d.

Paskutinė Jurgio Černelio nuotrauka

Visi mes bejėgiai prieš mirtį ir lemtį...

Nuoširdžiai dėkojame giminaičiams, artimiesiems ir bičiuliams už užuojautos žodžius, o giesmininkams už giesmes

a. a. Jurgio Černelio šermenyse ir laidotuvėse.

Černelių šeima

Lietuvos žiniasklaida

Seimas rugpjūčio 20 d. nusprendė suteikti įgaliojimus atnaujinti Vyriausybei. Už įgaliojimų suteikimą balsavo 75 Seimo nariai, prieš buvo 27, susilaikė 9 parlamentarai. Opozicijai teisinis Vyriausybės atnaujinimo scenarijus sukėlė abejonių, ji ketina kreiptis į Konstitucinį Teismą. Prieš balsavimą premjeras Saulius Skvernelis paragino parlamentarų nežaisti politinių žaidimų. „Šiandien jūsų balsavimas dėl įgaliojimų suteikimo yra svarbus momentas, lemsiantis, ar pradėti darbai judės į priekį ir žmonėms duoti pažadai bus ištesėti, ar bus grįžta į politinių žaidimų areną. Naujieji Vyriausybės nariai yra didelę patirtį sukaupę politikai, neturiu nė mažiausios abejonės, kad jie savo žinias galės pritaikyti valstybės labui“, – kalbėjo jis.

Per Seimo posėdį parlamentarams prisistatė ir trys naujieji ministrai, nors daugiausia į klausimus atsakinėjo premjeras. Naujieji ministrai: žemės ūkio – A. Palionis (LSSDP), susisiekimo – J. Narkevičius ir vidaus reikalų – R. Tamašunienė (abu iš LLRA-KŠS). Opozicija pasisakė prieš įgaliojimų suteikimą Vyriausybei, nes tvirtino, kad iki Seimo rinkimų likus tik kiek daugiau nei metams, kabinetas nesugebės nuveikti nieko svarbaus. „Vyriausybės tikslas yra išbūti iki šios kadencijos pabaigos. Tam Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis nepritaria, todėl vykstant balsavimui nepalaikysime“, – sakė opozicijos lyderė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

Įgaliojimai S. Skvernelio vadovaujamam kabinetui suteikti vienu balsavimu, remiantis Seimo Statuto nuostata, numatančia tokią procedūrą, jeigu nekeičiama Vyriausybės programa. Opozicija teigia, kad ši nuostata gali prieštarauti Konstitucijai, nes joje

įtvirtinta, kad Vyriausybei įgaliojimai suteikiami tik balsuojant dėl jos programos. Vyriausybės programos tvirtinimas Seime būtų užtrukęs ilgiau, nei įgaliojimų suteikimas vienu balsavimu („Kauno diena“).

Seime rugpjūčio 21 d. Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija (LKVIK) surengė pokalbį „Valstybės istorinės atminties įamžinimo teisinė aplinka: Jono Noreikos-Generolo Vėtros ir Kazio Škirpos atvejis“. Pokalbyje buvo aptarti visuomenės pasipiktinimą sukėlę pirmojo Lietuvos kariuomenės savanorio Kazio Škirpos ir Jono Noreikos-Generolo Vėtros atminimo įamžinimo klausimai. J. Noreikos atminimo lentos klausimu pasisakė įstaigų ir organizacijų atstovai pritarė, kad būtina pakabinti lentą jos ankstesnėje vietoje. Vilniaus mero veiksmai kalbėjusių visuomenininkų vertinti kaip galimai neteisti, o istorikų nuomone, yra nepagrįsti ir pažeidžia istorinį teisingumą.

Paaiškėjo, kad nukabindama atminimo lentą J. Noreikai-Generolui Vėtrai Vilniaus miesto savivaldybė, nors ir vadovavosi savo 2011 m. patvirtintu teisės aktu, „Pritarimo atminimo, informacinių lentų, įamžinimo ženklų įrengimo projektams tvarkos aprašu“, tačiau šis aktas nebuvo registruotas Teisės aktų registre. Be to, Kultūros paveldo departamento direktoriaus Vidmanto Bezaro įsitikinimu, atminimo lentos nuėmimas turėjo būti suderintas ir su LMA Vrublevskių bibliotekos (ant kurios sienos ir kabėjo lenta) vadovybe. Bibliotekos direktorius Sigitas Narbutas priminė, kad Vilniaus meras R. Šimašius, po to, kai sudaužyta lenta buvo suklijuota ir vėl pakabinta, žadėjo nesiimti jokių veiksmų, nederinęs su bibliotekos vadovybe.

LKVIK narys parlamentaras Stasys Tumėnas atkreipė dėmesį, kad šis klausimas yra svarbus ir kitoms savivaldybėms ir pasisakė už tai, kad būtų suderintas vienas požiūris, „bendras mechanizmas“. Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos pirmininko pavaduotojas Laimas Dieninis pabrėžė, kad tokie veiksmai prieš tautinius simbolius vyksta sistemingai ir pagrindė savo teiginius kovos dėl Vyčio statybos Vilniaus Lukiškių aikštėje pavyzdžiu. Parlamentaras Povilas Urbšys, palyginęs Vilniaus mero veiksmus nukabinant J. Noreikos atminimo lentą su šią lentą kiju sudaužusio išsišokėlio elgesiu, R. Šimašiaus sprendimą nukabinti atminimo lentą įvertino taip: „Vilniaus miesto meras inicijavo vandalizmo aktą“.

Lietuvos nacionalinės bibliotekos A. Damušio demokratijos studijų centro vadovas Vidmantas Valiušaitis atkreipė dėmesį į tai, kad Vilniaus savivaldybei priimant sprendimą dėl Kazio Škirpos alėjos pervadinimo buvo manipuluojama informacija: „...dideliame ekrane buvo parodyta citata, kuri nebuvo Škirpos, bet buvo priskirta Škirpai, ir tuo pagrindu buvo priimtas nutarimas, tad kyla klausimas apie to posėdžio teisėtumą“. Pasak jo, Vyriausybės atstovas turėtų peržiūrėti šio posėdžio įrašą ir įvertinti jo teisėtumą.

„Šiandien vykstantis puolimas prieš 1941 metų rezistencijos dalyvius yra tobulai parankus visiems, norintiems paneigti lietuvių tautos antisovietinę pasipriešinimą arba sumenkinti jį kaip fašistinį ar nusikalstamą. Privalome protingai ir principingai priešintis tokiems mėginimams, nesvarbu, ar jų sukėlėjai būtų užsienyje ar mūsų šalyje“, – diskusiją apibendrino parlamentaras prof. Arūnas Gumuliauskas (Delfi.lt).

Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas (NSGK), išnagrinėjęs Valstybės saugumo departamento (VSD) pateiktą informaciją, kodėl Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (LLRA-KŠS) frakcijai priklausantys Seimo nariai Iri-
nai Rozovai nebuvo suteiktas leidimas dirbti su slapta informacija, nusprendė kurti laikinąją Seimo tyrimo komisiją. NSGK pirmininko Dainiaus Gaižausko teigimu, VSD pateikta informacija yra labai rimta, verčianti abejoti, ar Seimo narė I. Rozova nesulaužė priesaikos. Vertindamas situaciją LLRA-KŠS pirmininkas Valdemaras Tomaševskis pareiškė, kad tikroji komiteto iniciatyva pradėti tokį tyrimą I. Rozovai gali būti ne jos nuslėpti kontaktai su galimai nacionaliniam saugumui grėsmę keliančiomis išorės jėgomis (kalbama apie Rusijos politikus ir diplomatus), o tiesiog siekis „numarinti“ korupcinę „MG Baltic“ bylą, o Premjeras, reaguodamas į teiginį, esą jis žinojęs, kad tokio leidimo (dirbti su įslaptinta medžiaga) parlamentare negavusi dar prieš pusantrų metų, sako, kad gautoji informacija netrukdo valdančiojoje koalicijoje dirbti kartu su Lietuvos lenkų rinkimų akcija. I. Rozova priklauso Rusų aljansui,ėjusiam į Seimo rinkimus kartu su LLRA-KŠS. Šių metų rugpjūčio pradžioje Sakartvelui (Gruzijai) paraginus Lietuvos Seimą nutraukti ryšius su Rusijos dominuojama ortodoksų asamblėja, paaiškėjo, kad birželį jos asamblėjoje Tbilisyje (po ko kilo didžiulis kartvelų pasipiktinimas) dalyvavo ir parlamentare iš Lietuvos I. Rozova (ELTA).

*Tu neliūdėk, kad metai bėga, žinok,
kad nieko amžino nėra!
Todėl gyvenk, mylėk ir neliūdėk dėl nieko –
juk šiandien Tavo šventė ir diena!*

Rugpjūčio 25 d. savo garbingą
85-ąjį gimtadienį švenčia
Juozas Kalinauskas iš Pelelių.

Žmona, vaikai su šeimomis ir anūkai

**UAB „INRIM LT“
(Ežerėlio g. 39, Lazdijai)**

superka juodojo ir spalvotojo metalo laužą.

Didesnį kiekį pasiimame patys.

Kaina už toną:
juodojo metalo 160–180 Eur,
skardos 120–140 Eur.

Tel. +370 69830902, +370 62496932

2019 m spalio 13 d. organizuojame
**XII MUZIKUOJANČIŲ ŠEIMŲ
ŠVENTĘ!**

Kviečiame visus norinčius drauge sudalyvauti šeimų, giminių susibūrimė. Pasidžiaukime savimi, savo muzikiniais gebėjimais, dovanokime lietuvišką dainą, muziką klausytojui!

Apie norą dalyvauti prašom pranešti Lietuvių kultūros namams iki rugsėjo 30 d. tel. 875161032, el.paštas: punskas.lkn@gmail.com

Punsko LKN

Zrealizowano dzięki dotacji
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Projektas iš dalies finansuojamas
Lietuvos Respublikos
užsienio reikalų ministerijos lėšomis